

20
17 YILLIĞI

KÜTAHYA MÜZESİ

2017 YILLIĞI

Kütahya Museum Yearbook, 2017

“TANAP’ın katkılarıyla...”
"with the contributions of TANAP"

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
KÜTAHYA MÜZESİ MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI / VOLUME: V
2018

75 100
KM

KÜTAHYA MÜZESİ

2017 YILLIĞI

Kütahya Museum Yearbook 2017

Kapak Fotoğrafi / *Cover Photo*: TANAP LOT 4 Haritası

Kapak Tasarımı / *Cover Desing*: Çiğdem KARADEMİR

Bu yıllık TANAP'ın katkılarıyla bastırılmıştır.

Her Hakkı Mahfuzdur.

Çeviri / *Translation*: Sümeyra YÖRÜR

Fotoğraflar / *Photos*: Oğuzhan PEKŞEN

Teknik Çizim / *Tecnical Drawing*: Fehmi YAŞAR

Düzeltilmeler / *Redaction*: Merve ANDAÇ

Yayına Hazırlayan / *Edited by*: Serdar ÜNAN

Yayınevi / *Puplishing House*: Bilgin Kültür Sanat Yayıncılık

www.bilginkultursanat.com / bilginkultursanat@gmail.com

Selanik Caddesi 68/2 Kızılay ANKARA

Tel: 0 312 419 85 67 Belgegeçer: 0 312 419 85 68

Sertifika No: 20193

Baskı / *Priting*

Matsa Basımevi

İvedik O.S.B., Matbaacılar Sitesi

1514 Sokak, No: 42-46, Yenimahalle/ANKARA

Sertifika No: 16605

ISBN: 978-605-9636-57-5

Bilim Kurulu / Scientific Committee

Tarihöncesi Arkeolojisi / Prehistory

Dr. Öğr. Üyesi Berkay DİNÇER

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi / Protohistory and Near Eastern

Archaeology

Prof. Dr. Şevket DÖNMEZ

Doç. Dr. Ali Umut TÜRKCAN

Dr. Öğr. Üyesi Dr. Atıla TÜRKER

Klasik Arkeoloji / Classical Archaeology

Prof. Dr. Ahmet YARAŞ

Prof. Dr. Elif ÖZER

Dr. Öğr. Üyesi Bekir Sıtkı Alptekin ORANSAY

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KÖKER

Sanat Tarihi / History of Art

Prof. Dr. Zeliha DEMİREL GÖKALP

Doç. Dr. Ahmet Oğuz ALP

Doç. Dr. Emine Naza DÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi Ümmühan Melda ERMİŞ

Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri / Ancient Languages and Cultures

Prof. Dr. Thomas DREW-BEAR

Prof. Dr. Nalan Eda AKYÜREK ŞAHİN

Dr. Öğr. Üyesi Burak TAKMER

Eskiçağ Tarihi / Ancient History

Doç. Dr. Erkan İZNIK

Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN

Ortaçağ Tarihi / Medieval History

Doç. Dr. Altay Tayfun ÖZCAN

Arkeobotanik / Archaeobotanic

Prof. Dr. Halil ÇAKAN

Antropoloji / Anthropology

Doç. Dr. Ahmet Cem ERKMAN

Arkeojeoloji / Archaeogeology

Prof. Dr. Faruk OCAKOĞLU

e-posta: kutahyamuzesi@kultur.gov.tr

Tel: 0 274 223 60 90 – Belgegeçer: 0 274 224 26 38

<http://kutahyamuzesi.gov.tr>

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>

<http://www.360kutahya.gov.tr>

İÇİNDEKİLER

Metin TÜRKÜZÜN	
Önsöz	VII
Foreword	IX
Engin COŞAR - Fatih ERDEM	
Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) Kültürel Miras ve Arkeoloji Çalışmaları Üzerine Değerlendirme	1
An Evaluation on Cultural Heritage Protection and Archaeological Works of Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline Project (TANAP)	
Metin TÜRKÜZÜN - Oğuzhan PEKŞEN - Serdar ÜNAN	
TANAP Kapsamında Gerçekleştirilen Çokköy Nekropolü Kurtarma Kazısı	43
Performed Within the Scope of the TANAP Rescue Excavation of Çokköy Necropolis	
Serdar ÜNAN	
Domaniç Arkeolojik Araştırmaları	61
Domaniç Archaeological Research	
Mehmet BAKIR	
Dereköy Kurtarma Kazısı	97
Rescue Excavation of Dereköy	
Serdar ÜNAN	
Göbel Köyü Kurtarma Kazısı	107
Rescue Excavation of Göbel Village	
Erkan FİDAN	
Kütahya'nın Tarih Öncesi: Kazı ve Yüzey Araştırmaları	121
Prehistory of Kütahya: Excavations and Surveys	
Serdar ÜNAN - Nazan ÜNAN	
Kütahya Arkeolojik Araştırmaları	131
Kütahya Archaeological Research	
Neyir KOLANKAYA BOSTANCI - Ali Umut TÜRKCAN	
Kanlıtaş Höyük (Eskişehir/İnönü) Erken Kalkolitik Dönem Opal Yontmataş Topluluğu ve Üretimi	163
Kanlıtaş Höyük Early Chalcolithic Period Opal Assemblage	
Hande BULUT	
Kanlıtaş Höyük Erken Kalkolitik Dönem Kemik Aletleri Tekno-Tipolojik Analizler ve Genel Değerlendirmeler	179
Techno-Typological Analysis and General Evaluations of Kanlıtaş Mound Early Chalcolithic Period Bone Tools	

Atila TÜRKER	
Çiledir Höyük İdoller (2009-2012 ve 2014 Yılı Buluntuları)	191
Idols of Çiledir Höyük (Finds from the Years 2009-2012 and 2014)	
Hande BULUT	
Çiledir Höyük Kemik Alet Tekno-Tipolojisi.....	213
Çiledir Mound Bone Tools in Terms of Techno-Typology	
Nazan ÜNAN	
Ağızören Orta Tunç Çağı Mezarlığı Buluntuları.....	229
Findings of Ağızören Middle Bronze Age Cemetery	
Şevket DÖNMEZ - Mona SABA	
Seyitömer Höyüğü'nde Bulunmuş Akhaimenid Dönemi Bullaları Hakkında Ön	
Değerlendirmeler	255
Pre-Evaluations on the Achaemenid Period Bullae from Seyitömer Höyük	
Ali ÖZCAN	
Kütahya Müzesi Fibulaları	263
Fibulas in Kütahya Museum	
Erkan İZNİK	
Ana Hatlarıyla Roma İmparatorluk Dönemi'nde Cotiaem Halkının Dinsel Yaşamı... 299	
General Religious Life of People of Cotiaem in the Roman Imperial Period	
Burak TAKMER	
Kotiaion ve Synaos'tan Üç Yeni Yazıt.....	313
Three New Inscriptions from Kotiaion and Synaos	
Ahmet YARAŞ	
Kütahya Müzesinden Bir Grup Bronz Eser	329
A Bronze Group from Kütahya Museum	
Rahşan TAMSÜ POLAT	
Kütahya Müzesinden Bir Grup Pişmiş Toprak Kandil	339
A Group of Terracotta Lamps from the Kütahya Museum	
Serdar ÜNAN	
Kütahya Müzesinde Bulunan Bir Grup Kybele Heykelciği.....	361
A Group of Kybele Statuettes in Kütahya Museum	
Zeliha DEMİREL - Mehmet KURT	
Hüseyin Dalkılıç Özel Koleksiyonu'ndaki Bazı Maden Eserler (Kütahya)	385
Some Metal Works in Hüseyin Dalkılıç Special Collection (Kütahya)	
Yusuf POLAT	
Kütahya Müzesinden Bir Grup Pişmiş Toprak Kâse ve Tabak.....	415
A Group from the Kütahya Museum Terracotta Bowl and Plate	

Murat TAŞKIRAN

Aizanoi Bouleuterionu/Odeionu Ön Değerlendirmesi	433
A Preliminary Assessment of Bouleuterion/Odeion in Aizanoi	

Alptekin ORANSAY

Kütahya Müzesi Koleksiyonunda Bulunan Bir Grup Erken Bizans Dönemi Kemer Tokası	463
A Group of Early Byzantine Belt Buckles from the Museum Collection of Kütahya	

Serkan ŞAHİN - Ahmet Cem ERKMAN

Domaniç Çökköy Toplumunun Paleoantropolojik Analizi	481
Paleoanthropological Analysis of Çökköy Population	

Nilgün ELAM

Kütahya Müzesindeki Bizans Kurşun Mühürleri	495
Byzantine Molybdo Bullae in Kütahya Museum	

Mahmut TOGAY

Kütahya Müzesinde Bulunan Bir Grup İslami Sikke	515
A Group of Islamic Coins in Kütahya Museum	

Begüm BUĞDAYCI

Kütahya Çini Müzesinde Sergilenen 18. Yüzyıl Kütahya Üretimi Fincanlar	525
Kütahya Production Cups in the 18th Century Exhibited in Kütahya Tile Museum	

Seher ALTUNKAYNAK-DUĞAN

Kütahya Müzesi Tarikat Eşyaları	547
Kütahya Museum Sect Items Dates	

Ali GÜNHAN

İkdam Gazetesi'nde Lajos Kossuth Makalesi: 1925	599
Lajos Kossuth Article in the İkdam Newspaper: 1925	

Metin TÜRKÜZÜN - Serdar ÜNAN - Saadet ÇAKIR

Şaphaneli Tüfek Ustası İbrahim Etem Çeliklepe	609
Rifle Master İbrahim Etem Çeliklepe	

AİZANOİ BOULEUTERİONU/ODEİONU ÖN DEĞERLENDİRMESİ

A PRELIMINARY ASSESSMENT OF BOULEUTERION/ODEION IN AIZANOI

Murat TAŞKIRAN*

Özet

Aizanoi Bouleuterion/Odeion yapısı kentin merkezi bir noktasında konumlanmaktadır. Yapı, dik-dörtgen formlu olup *cavea/koilon* bölümü ise yarım yuvarlak planlıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda MS 1. yy'dan başlayarak Bizans Dönemi içlerine kadar kullanımda olduğu; ilk yapı evresinde bir bouleuterion sonrasında ise bir odeion olarak işlev gördüğü düşünülmektedir. Kentin önemli toplantı ve çeşitli etkinliklerine ev sahipliği yaptığı anlaşılan yapı, geç dönemlerde farklı amaçlar için dönüştürülmüş ve *cavea/koilon*'daki oturma basamakları ise kireç yapmak için sökülüştür. Bu makalede, kazılar neticesinde elde edilen verilerden hareketle yapının planı, mimarisi, inşa evreleri ve kullanımına dair ön değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Aizanoi, Bouleuterion, Odeion, Cavea, Danışma Meclisi

Abstract

The Bouleuterion/Odeion of Aizanoi is situated in the center of the ancient city. The rectangular structure has a semicircular *cavea/koilon*. Research conducted has shown that it remained in use from the first century AD into the Byzantine period, and that it served as a bouleuterion in the first phase and as an odeion in the second phase. Understood to have hosted important meetings and various events of the city the building was transformed for various functions in the later periods and the rows of seats in the *cavea/koilon* were dismantled for burning in kilns to make lime. This article deals with the layout, architecture, building phases and functions with preliminary assessments based on excavations.

Keywords: Aizanoi, Bouleuterion, Odeion, Cavea, City Council

Giriş

Bouleuterion/Odeion, Zeus Tapınağı temenosunun güneydoğu köşesinde, Penkalas/Kocaçay'ın batı kesiminde ve Emet-Çavdarhisar karayolunun hemen batısında yer almaktadır (Fot.1). Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Prof. Dr. Klaus Rheidt tarafından yönetilen kazılar kapsamında yapıdaki ilk çalışmalar 1997 yılında başlamıştır. Bu çalışmayla Dor sütunlu avlu ile Zeus Tapınağı'nı çevreleyen galerilerin yapım evrelerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Ancak kazılar ilerledikçe burasının bir Bouleuterion/Odeion olduğu ortaya çıkmıştır. Pamukkale Üniversitesi adına Prof. Dr. Elif Özer başkanlığında yürütülen yeni dönem kazılarında yapı çalışma programına alınarak kazısının bitirilmesi, tüm detaylarıyla araştırılarak rölöve-restitüsyon-restorasyon projesini hazırlayarak koruma ve restorasyon çalışmalarının başlatılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda Aizanoi Bouleuterion/Odeion'unda 2015-2017 yılları arasında çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu makalede, 2015-2017 yılları arasında sürdürülen çalışmalarda elde edilen veriler¹ ve önceki kazı döneminde ulaşılan sonuçlardan da yararlanılarak yapıyla ilgili ön değerlendirmeler yapılacaktır. Böylece mevcut veriler ışığında yapının kent planındaki konumu, yapım evreleri ve kullanım şekilleriyle ilgili bazı bilinmezliklerin açıklığa kavuşturulması

* Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Kınıklı Kampüsü, Denizli, TÜRKİYE, mtaskiran@pau.edu.tr

¹ Burada kullanılan tüm veriler Aizanoi kazı arşivinden alınmıştır.

hedeflenmektedir. Yapının daha çok mimari özelliklerinin irdelendiği çalışmamızda, binanın mevcut durumu bölümler halinde anlatılmıştır. Planı ve sahne binasından hareketle dönemin bilinen yapılarıyla kıyaslanmış ve mimari özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Mimari özellikleri, epigrafik malzemeler, buluntular ve dönem içinde yapılan eklemeler göz önünde bulundurularak bir tarihleme önerisi getirilmiştir. Sonuçta, yapının ilk zamanlarda bir bouleuterion, sonraki dönemlerde ise odeion fonksiyonu ile kullanılmış olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle yapı, bouleuterion/odeion olarak ele alınmıştır.

2. Araştırma ve Kazı Tarihi

2.1 İlk Çalışmalar

Yapıdaki ilk çalışmalara, Zeus tapınağı platosunun güney ucunda 1997 yılında başlanmıştır. Alman Arkeoloji Enstitüsü adına K. Rheidt tarafından yönetilen bu çalışmalarda amaç, Dor Sütunlu Avlu ile tapınak avlusunu çevreleyen galerinin yapım evreleri arasındaki ilişkiyi açıklayabilmektir². Yapının olduğu yerde kazılara ise 1998 sezonunda başlanmıştır. Çalışmaların ilk aşamasında kuzey *parados*'a ait mermerden büyük kaplama plakaların, Dor Sütunlu Avlunun arka duvarında yer alan bir geçide ait olduğu düşünülmüştür. Düzgün kesilmiş mermer bloklarındaki ince işçilik ve tabanındaki özenle döşenmiş büyük mermer plakalar dikkati çekse de, bu alanın ilk etapta o dönemde ne olduğu açıklığa kavuşturulamamıştır³.

1999 kazı sezonunda, yapının kuzey *parados*'u Bizans surunun dışında yer alan mermer plakalardan oluşan geçit olarak tanımlanmış ve burada kazılara devam edilerek, mermer plakaların bir tiyatroya ait olduğu ve yeni yapıda devşirme malzeme olarak yeniden kullanıldığı ön görülmüştür⁴. 2000 yılında yapılan çalışmalarda güneybatı yönüne kademeli bir meyil yaparak aşağıya inen taş temel ve bu alanda tespit edilen çok sayıda oturma basamaklarından hareketle, yapı odeion ya da bouleuterion olarak yorumlanmak istenmiştir⁵. 2001 yılında yapılan çalışmalarda Bizans evlerinin altında yer alan moloz tabakalardan bulunan kireç çukuru kalıntıları ve mermer kırıkları, buradaki antik yapının önemli bir bölümünün Bizans Dönemi'nde söküldüğünü ve kireç elde etmek amacıyla yakıldığını ortaya koymuştur. Basamaklı yapının duvarlarının bulunduğu tabakalarda bulunan Erken Roma Dönemi'ne ait mimari ve seramik buluntular, binanın inşasının MS 1. yy'ın sonu ya da 2. yy'ın başından daha erken olamayacağını göstermiştir. *Paradoi* inşa etmek için kullanılan blokların ise bu alanda bulunan daha eski bir tiyatroya ait olabileceği önerisi getirilmiştir⁶. Son olarak 2002 yılında yapılan çalışmalarda *orquestra*'nın güneydoğu tarafından, mermer levhalarla kaplanmış bir taş duvarla sınırlandırıldığı *orquestra* tabanının kare formlu mermer levhalarla döşendiği ortaya konmuştur⁷.

2.2 Yeni Dönem Çalışmaları

2015 yılından itibaren bouleuterion/odeion, Pamukkale Üniversitesi adına E. Özer başkanlığında sürdürülen Aizanoi kazısının programına dâhil edilmiş ve bu çalışmalar 2016 ve 2017 kazı sezonunda da devam etmiştir⁸. Bu çalışmayla, daha önce kuzey *parados*, *cavea*

² Rheidt 1998: 322, abb.1 ve abb.5.

³ Rheidt 1999: 172, abb.1,4-6.

⁴ Rheidt 2000: 149, 150, abb.5.

⁵ Rheidt 2001: 197, 198, abb.2.

⁶ Rheidt 2002a: 315, abb.4; Rheidt 2001: 259, 260, abb.1, 12, 15-17.

⁷ Rheidt 2003: 127, abb. 2, 3, 5.

⁸ Yeni dönem kazılan için bkz. Özer 2017: 279, 280, res.7, 8; Özer 2018: 208, 209, res. 1 ve 10.

ve *orkestrası* incelenen yapının kazısını bitirmek, plan-rölöve çizimlerini gerçekleştirmek ve ardından rölöve-restitüsyon-restorasyon projesini hazırlamak hedeflenmiştir. Çalışmalar da ilk olarak yapının içinde ve çevresinde bulunan bitkiler temizlenmiş, ağaççıklar kesilmiş ve alan periyodik ilaçlanarak temiz kalması ve algılanabilir hale getirilmesi sağlanmıştır.

Yeni dönem çalışmasında yapı içinde farklı noktalarda kazılar gerçekleştirilmiştir. İlk çalışma güney *parados*'ta gerçekleşmiş ve buranın kazısı kademeli olarak 2015 sezonunda bitirilmiştir. 2016 sezonunda, aynı alanda devam eden çalışmalarda güney *parados*'a açılan ve *cavea/koilon*'u güney yönde sınırlayan doğu-batı doğrultulu bir koridor tespit edilerek burada kazı çalışmaları sürdürülmüştür. Koridorun toplam uzunluğu 18.70m, genişliği doğuda 1.40m, batıda ise 1.55m olup değişkenlik göstermektedir. Diğer bir çalışma alanı ise, kuzey *parados*'un açıldığı doğu-batı koridorun bittiği yerden *analemma* takip edilerek güneye doğru devam eden bölümdür. Bu çalışma, *analemma* duvarını bulmak için batıda yapının sınırlarını takip edilerek gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanı 2015 sezonunda 2.50m ve 2016 sezonunda ise 1.50m daha genişletilerek toplam 4.00m genişlikte ve 0.50m derinliğinde kazılmıştır. Bouleuterion/Odeon'un *orkestra*'sındaki çalışmalarda 5.00m genişliğinde açık alan kazısı yapılmış ve mermer kaplamalı *orkestra* zeminin tahrip olduğu görülmüştür. *Orkestra*'nın hemen ön ve doğu yönüne doğru 0.65m genişliğinde, 0.20m yüksekliğe kadar korunabilmiş, moloz taşlar ve kireç katkılı harçla polygonal teknikte örülmüş kuzey-güney doğrultulu geç dönem tarihli bir duvar tespit edilmiştir.

Kazı faaliyetleri sonunda, çevre düzenlemesi, kısmi onarım ve sağlama çalışmaları yapılarak geçici koruma önlemleri alınmıştır. Özellikle güney *parados*'a bağlanan ve doğu-batı yönde devam eden koridorun duvarlarında, bu alanda daha önce yapılan "mahalle çeşmesi" inşaatı ve elektrik direği çukurundan dolayı yoğun hasar oluşmuştur. *Cavea*'nın yaslandığı duvarı ve koridorun güney duvarının yıkılmasını önlemek amacıyla kısmi sağlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber koridorun, doğudan batıya doğru yükselerek rampalı bir şekilde devam ettiği tespit edilmiş ve bu doğrultuda toprak zemini silindir yardımıyla düzeltilmiştir. Zemin üzerine beyaz ince kum ve onun da üzerine mıcır dökülerek çevre düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Güney *parados*'a açılan kapının olduğu alanın üzerinden yol geçtiği için burada zaman zaman göçmeler meydana gelmekteydi. Bunu engellemek ve yapının doğu duvarını bu alanda korumak amacıyla kapının iç tarafı içeriden fırın tuğla ile örülmüştür. Yapının güney *parados*'u ve sahne binasının hemen doğusunda geçen yollun yaydığı vibrasyondan etkilenmesini azaltmak ve restorasyon sürecine kadar yıkılmasını engellemek maksadıyla, ahşap kalaslar yardımıyla geçici koruma önlemi alınmıştır⁹. Ayrıca yapının etrafında bulunan ve başka yapılara ait düzensiz konulmuş mimari bloklar, oluşturulan tasnif alanına taşınmış ve böylece yapının etrafında çevre düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Yine tapınak alanının doğusunda bulunan ve Bouleuterion/Odeon'a ait oturma basamakları mobil vinç yardımıyla binanın hemen batısında oluşturulan tasnif alanına taşınmıştır.

⁹ 2017 kazı sezonunda, hazırlanma süreci devam eden Bouleuterion/Odeon restorasyon-konservasyon projesi kapsamında, yapının sahne binasının doğu cephesini görmek, buradaki ayrıntıları takip edebilmek ve sahne binasının arka tertibatını anlamak için üç gözlem çukuru/sondaj açılmıştır. Bouleuterion/Odeon restorasyon-konservasyon projesinin mimarı ve statik uzmanın tavsiyesiyle açılan bu çukurlarla aynı zamanda zemin etüdünün yapılması düşünülmüştür. 1.80x1.80m ölçülerinde üç sondaj açılmış ve bunların derinliği yaklaşık olarak 2.20m'ye ulaşmıştır. Devam eden çalışmalarda herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Sahne binasının doğu cephesinin detaylarının ön cephesi gibi olduğu görülmüş, sadece yapının paye ayakları takip edilmiştir. Sondaj kazıları bitirildikten sonra, gerekli gözlem ve analizleri yapıp raporları hazırlanmış ve son aşamada ise kapatılmıştır.

3. Yapı Tanımlaması Ve Koruma Durumu

Bouleuterion/Odeion'un inşasında farklı malzemeler tercih edildiği görülmektedir. Yapının oturma basamaklarının oluşturduğu *cavea/koilon* kısmının tamamı mermerden inşa edilmiştir. Yapıyı çevreleyen yan duvarlar, sahne binası ve *analemma*'nın hemen arkasında bulunan payandalarda yerel kireç taşı malzeme tercih edilmiştir. Buna karşın *skenefrons*'un gri damarlı mermerden dekore edildiği anlaşılmaktadır. Yapıda dikkati çeken bölüm *cavea*'nın oturduğu alt kısımdır. Burası yerel kireç taşından çokgen taşlar ve *opus caementicium* benzeri harç ile inşa edilmiştir. Aşağıda yapı bölümlerinin tanımı ve mevcut durumu ayrıntılarıyla verilmiştir.

3.1 Plan

Yapı, toplamda 33.50x0.21m ölçülerinde olup dikdörtgen bir plana sahiptir (Çiz.1). *Cavea* ve sahne binası olmak üzere iki ana bölümden oluştuğu söylenebilir (Fot.2). Yapının plan şeması hem bouleuterion hem de odeion için karakterize olup, buradan hareketle bir yapı tanımlaması yapmak oldukça güçtür. Öyle ki, odeion yapılarının, oturma sıralarının yarım daire formu ve çatılama problemleri gibi sorunların etkisiyle, MS 1. yy'ın sonlarına kadar köşeli bouleuterion mimarisine bağlı kaldığı görülmektedir¹⁰. Aizanoi örneği, plan açısından Kos Odeion'una benzemektedir¹¹. Meinel'e göre bu plan şeması Istrada'ki Nikopolis Odeionu, Anemourion Odeionu ve Sicilya'daki Taormina Odeionu'nda karşımıza çıkmaktadır¹². *Cavea* bölümü 0.55m genişliğinde dört merdiven sırasıyla beş *cunei*'ye ayrılmıştır. Bununla birlikte yanlarda 1.10m genişliğinde iki yan merdiven sırası daha bulunmaktadır. Böylece oturma sıraları merkezdeki aksial bölünmeyi takip etmemekte, bunun yerine yanda iki geniş basamak ve ortalara doğru yerleştirilmiş dört merdiven sırası ile planı tamamlamaktadır. Bu *cavea* bölünmesi, Korinth¹³, Argos¹⁴, Atina Akropolisi¹⁵, Pompei Odeionu¹⁶, Patara Bouleuterionu¹⁷ ve Troia Bouleuterionu¹⁸ gibi yapılarda karşımıza çıkmaktadır.

Aizanoi yapısında, Anadolu'da görmediğimiz farklı bir plan şeması karşımıza çıkar. Öyle ki, hem güney hem de kuzey *paradoi* doğu-batı doğrultulu bir koridora açılır ve bu koridorlar doğuda agoraya açılan kapılardan başlayarak yapıyı sınırlar. Bu sıra dışı plan şemasının benzerine Argos Odeion'u¹⁹, Rhodos²⁰ ve Kos Odeion'unda rastlanılır. Kos'ta, sahne binasının iki yanında 2.11m genişliğinde iki kapı bulunmaktadır. Bu girişler yukarıya doğru devam eden merdivenli bir koridora açılmaktaydı. Chlepa, farklı giriş ve koridorları çeşitli sosyal statülerdeki seyirciler için tasarlandığını, *cavea/koilon*'un alt bölümüne *paradoi*'den giren ile koridorlarla giriş yapanların farklı kişiler olduğunu önerir ve bu önerisini yazıtlarla destekler²¹. Şu aşamada, Kos Odeion'u hakkında getirilen yorum Aizanoi yapısı için de düşünülebilir. Çünkü yapıya zaten *paradoi*'ler girişi sağlamaktaydı. Ancak bu yeterli görülmemiş, gelen bazı ziyaretçilerin koridorları kullanması planlanmıştır. Koridorlar rampalı

¹⁰ Meinel 1980: 336.

¹¹ Chlepa 1999: 417, fig. 1.

¹² Meinel 1980: 225-245.

¹³ Meinel 1980: fig.15.

¹⁴ Meinel 1980: fig.86.

¹⁵ Meinel 1980, fig. 6.

¹⁶ Meinel 1980: fig.78.

¹⁷ Korkut - Grosche 2007: 40-44.

¹⁸ Rose 1992: fig.17; Riorden 1996: fig. 1.

¹⁹ Meinel 1980: fig.86.

²⁰ Ginouvès 1972: n.26, 111n.1

²¹ Chlepa 1999: 424.

ve merdivenli yapılarak yapının üst kotuna çıkılarak *cavea*'nın üst kısımlarına oturulması amaçlanmıştır. Bu durumda, bina planlanırken farklı sosyal statüler düşünülmüştür. Bu düşüncemiz Roma tiyatrolarındaki benzer durumla da kıyaslanabilir. Roma tiyatrolarının ilk bölümü senato üyeleri, geri kalan ikinci bölüm ise diğer seyirciler içindir. MÖ 194'ten itibaren ahşap tiyatrolara bir bölüm eklenerek vatandaşların ve senato üyelerinin arası bölünmüştür²². Zamanla *prohedria*'ya dönüşecek bu ayrıcalık genelde dini ya da sivil görevlilere, başta Dionysos rahiplerine olmak üzere din adamlarına sağlanmaktaydı. Ayrıca kent yönetimi bazı yurttaş ve yabancılara da bu hakkı tanıyabiliyordu²³.

3.2 Cavea/Koilon

Aizanoi Odeion/Bouleuterion'un *cavea/koilonu*'u yarım yuvarlak planlıdır (Fot.3/Çiz.2,3) Yapıda sadece *cavea*'nın kapladığı alanın ölçüleri 0.27x18.50m kadar olup dikdörtgen bir formu teşkil etmektedir. *Cavea*'nın *orquestra*'dan itibaren toplamda iki sıra oturma basamağı (*krepsis*) *in situ* durmaktadır. Geri kalan bölümlerde oturma basamağı yerinde olmayıp taşınmıştır²⁴. Yaptığımız incelemelerde, *cavea*'nın *kerkides*lerle beş dilime/*cunei* ayrıldığı tespit edilmiştir. *Cavea*'yı dört yerde kesen 0.55m genişliğindeki dört merdiven (*kerkides*) ve yanlarda orkestradan itibaren yukarı çıkmaya sağlayan 1.10m genişliğinde yan iki merdiven daha bulunmaktadır. *Cavea*'nın kaç oturma basamağından oluştuğunu mevcut durumda söylemek kolay değildir. Ancak mevcut yüksekliği on beş *krepsis*'in oturması için yeterlidir. *Krepsis* sıralarının oturduğu yerler zemindeki izlerden anlaşılmaktadır. *Kerkides*lerde *krepsis*lere dek gelen basamakların iki tek blok yerine, iki farklı bloktan oluşturulması bir Roma geleneği olarak ön plana çıkmaktadır. Aizanoi yapısında, oturma basamaklarının bir profil veya aslan ayağı şeklinde bitmediği görülmektedir. Oysaki Geç Hellenistik Dönem'den itibaren Ariassos²⁵ ve Teos²⁶ gibi çoğu yapıda bu uygulama tercih edilmeye başlanmıştı. *Cavea*'yı güney ve kuzey *paradoi* tarafında çevreleyen duvarlar gri damarlı mermer bloklar ile *isodomos* tekniğinde örülmüştür ve yüzleri ince bir işçiliğe sahiptir. *Cavea*'yı yanlarda çevreleyen duvarlar ise farklı olarak yerel kireç taşı malzemeden moloz taşlar ve harç yardımıyla örülmüştür. Arka tertibatı ise dönem içinde çeşitli tahribatlardan dolayı anlaşılmamaktadır. *Cavea* ile *analemma* arasındaki ilişki *analemma* bölümünün tahribatından dolayı anlaşılmamaktadır. Ayrıca *cavea*'daki yoğun tahribattan dolayı bir *prohedria* izine de rastlanılmamaktadır.

Oturma basamaklarının oturduğu zemin, yerel çokgen taşlar ve kaba harç yardımıyla oluşturulmuştur. *Cavea* temeli ise çokgen taşlardan oluşan bir blokajla doldurulmuştur. Yaptığımız incelemelerle, kullanılan çokgen taşların Meter Steunene ve güney nekropolis yakınlarında bulunan taş ocaklardan getirilmiş olabileceği gözlemlenmiştir. Yapıdaki incelemelerimizde *cavea*'ya girişlerin, Hellenistik tiyatrolarda görüldüğü üzere *paradoi*, ve sonrasında ise *paradoi*lere bağlanan yan koridorlarla sağlandığı anlaşılmaktadır.

3.3 Orkestra

Orkestra yapının tam merkez noktasını oluşturmaktadır (Fot.4). *Orkestra* bölümü 7.50m uzunluğunda ve 4.85m derinliğinde olup yarım yuvarlak planlıdır ve *frons pulpiti*'de son

²² Meinel 1980: 360.

²³ Ferrero 1970: 82, 83.

²⁴ Çevrede yaptığımız incelemelerde bu basamakların 12 adet bulunmuş ve restorasyon çalışmalarında kullanılmak üzere, yapının hemen batısındaki düzlük alana istiflenmiştir. Bkz. Katalog bölümü.

²⁵ Filgis 1988: 2, abb.2.

²⁶ Tuna 1997: 223.

bulmaktadır. Böylece Vitruvius'un tarif ettiği gibi²⁷ daha geniş bir *orquestra* ve derinliği daha az olan bir sahne oluşturulmuştur. *Orchestra* ve *paradoi* aynı seviyede yer almaktadır. *Orchestra* dikdörtgen dizilmiş büyük formlu *opus sectile* taban döşemesiyle döşenmiş olup, zeminin büyük bir kısmı kırık ve bazı bölgelerdeki eksikliklere rağmen korunmuştur. Plakaların bir kısmı yerinde değildir; kalan kısımlarda ise kırık ve eksikler bulunmaktadır. Bununla birlikte plakaları yerleştirmek için kullanılan ince açık kırmızı renkli harçta kullanılan diğer plakaların izleri görülebilmektedir. Yapının *orquestra* kısmı, sahne binasının hemen önünden geç dönemde moloz taşlar ve kaba harç yardımıyla inşa edilmiş 0.65m genişliğinde bir duvarla kapatılmıştır. Duvar yaklaşık olarak 20.00m yüksekliğe kadar korunmuştur. Araziye yaptığımız incelemelerde tapınak alanından başlayıp *cavea* kısmının alt kotundan itibaren *orquestra*'ya doğru meyilli şekilde devam eden bir künk hattı görülmüştür. Bir duvarla kapatılması, zeminindeki mermer döşeme ve künk hattından hareketle, geç dönemlerde orkestranın bir havuz işlevine büründürüldüğü söylenebilir.

3.4 Sahne Binası

Yapının sahne binası olarak adlandırılan bölümü basit bir şekilde inşa edilmiş olup, mevcut kalıntılardan hareketle fazla derin olmayan bir *skene*'den oluştuğu anlaşılmaktadır (Fot.5). 2017 yılında sahnenin hemen doğu tarafına açılan gözlem çukurlarından hareketle, bu alanda sahne binasının derin yapılmadığı ve *post-skene* kısmının olmadığı sonucuna varılmıştır (Çiz.2,3) Mevcut durumda, *orquestra*'nın ön kısmında, birbirini takip eden ve belli aralıklarda kireçtaşı bloklardan yapılmış 4 adet payanda bulunmaktadır. Payandalar arasındaki açıklık güneyden kuzeye sırasıyla, 2.65m, 3.00m ve 2.65m olup merkezi aralığın daha geniş tutulduğu görülmektedir. Sahne binasının kaç katlı olduğunu söylemek oldukça güçtür. Sahne binasının yaklaşık 3.00m'lik kısmı korunmuştur. *Cavea/koilon*'un ise korunabilen yüksekliği 5.80m olup, sahne binasının nerdeyse iki katı kadardır. Şu durumda, *skene*'nin çok katlı olma olasılığı oldukça fazladır. Nitekim Vitruvius da, "*skenenin uzunluğu, orkestra çapının iki katı olmalıdır*"²⁸ demektedir. Aizanoi'da sahne binasının uzunluğu 14.50m iken orkestranın uzunluğu ise 7.50m kadardır. Böylece sahne binası, Anadolu'da birçok Hellenistik tiyatrodan görüldüğü üzere, orkestranın iki katı kadar uzunluğa sahip olup oldukça geniş tutulmuştur.

Payandaların *cavea*'ya bakan ve içte kalan bölümü üzerinde mermer plakaların oturtulduğuna dair izler bulunmaktadır. Bununla birlikte kuzey *parados*'un olduğu tarafta bazı mermer profillerin de *in situ* durdukları gözlenmektedir. Böylece *skenefrons*'un mermer plakalarla kaplı olduğu anlaşılmaktadır. *Skene*'de bir *pulpitum* görülmemektedir (Fot.6). Ancak ahşaptan bir *pulpitum*'ün duvarların *skenefrons*'taki duvarlarca taşınıyor olabileceği akla gelmektedir. Eğer bir *pulpitum* var ise mevcut plan şemasında orkestranın genişliğinden fazla olmaması ve orkestraya yapışık olması gerekmektedir. Çünkü yanlarda *paradoi*'ler başlar ve *pulpitum*'ün yanlara taşmasını engeller.

Payandalar arasında geç dönemde muhtemelen agoradan getirilmiş kapı veya giriş eşikleri konulmuş ve eşiklerin altına ise yine agoradan getirilen kemer blokları ve taş malzemeden destek yapılmıştır. Arada kalan boş alanlar ise moloz malzemeyle doldurulmuştur. Bu durumda, yapının geç dönemlerde bir onarım geçirdiği ve özellikle sahne kısmının yenilendiği anlaşılmaktadır. Yapıdaki ilk çalışma döneminde, payandalar arasında kalan bölümlerin, hemen batısından geçen yoldan etkilenip yıkılmasını önlemek amacıyla firın tuğla yardımıyla duvar örülmüştür.

²⁷ Vitr. de Arch. V.7.2.

²⁸ Vitr. de Arch. V.6.6.

3.5 Güney *Parados* ve Doğu-Batı Koridoru

2015 yılı kazı sezonunda ilk defa kazılmaya başlanan güney *parados*'un 9.55m uzunluğunda ve 1.35m genişliğinde olduğu görülmüştür (Fot.7). *parados*'un bittiği noktada, yapının doğu duvarında 1 adet kapı açığa çıkarılmıştır. Kapı'nın genişliği 1.45m'dir. Burasının ya-
rıya güneyden girişi sağlayan kapı ve agora tarafına açılan bir giriş olduğu anlaşılmaktadır (Fot.8). *Parados*'un zemini mermerden *orthostat* bloklarla döşenmiş ve harç kullanılmamıştır. Du-
varlarda mermerden *orthostat* blokların kullanıldığı, duvar üst kısmının ise geç dönemde
devşirme bloklarla tamamlandığı görülmektedir. Duvarların üst kesimi yıkılmış ve blokları
kazılarda *parados*'un içine düşmüş şekilde bulunmuştur.

Güney *parados*'a açılan kapıdan batıya doğru devam eden ve *cavea*'yı sınırlandıran bir
koridor bulunmaktadır (Fot.9). Simetrisi yapının kuzey kesiminde bulunan bu koridor,
rampalı bir şekilde devam etmektedir. Kazı çalışmaları yapılmadan önce tam da bu nokta-
da beton elektrik direği ve mahalleye su sağlayan bir çeşme bulunmaktaydı. 2015 ve 2016
sezonu çalışmalarıyla direk ve çeşme başka bir alana taşınmış; takibindeki kazılarda bu
yapılaşma sırasında yapıya büyük hasar verildiği anlaşılmıştır²⁹. Koridorun toplam uzun-
luğu 18.70m, genişliği doğuda 1.40m, batıda ise 1.55m olup değişkenlik göstermektedir.
Koridorun kuzey duvarı, aynı zamanda *cavea*'yı güneyde çevreleyen duvardır ve 1.00m ge-
nişliktedir. Koridorun güneyinde iki kademeli bir duvar sistemi karşımıza çıkmaktadır. İlk
kademesi 0.67m kalınlığında olup, dışta kalan ise 1.08m ölçülerinde inşa edilmiştir. Koridor
batıda bir duvarla son bulmaktadır. Koridoru sınırlandıran duvarlar polygonal teknikte orta
büyüklükte moloz taş ve kireç katkılı harçla örülmüştür. Koridorun zemini bağlandığı gü-
ney *parados*'tan farklı olarak sıkıştırılmış topraktır. Burada zeminde mermer kullanılmamış-
tır. Rampalı devam eden koridor batıda bittiği yerde 0.75m'ye kadar yüksekliği düşmüştür.
En yüksek yerde ise 3.00m'dir.

3.6 Kuzey *Parados* ve Doğu-Batı Koridoru

İlk kazı döneminde ortaya çıkarılan kuzey *parados*'un toplam uzunluğu 9.65m ve genişliği
ise 1.35m'dir (Fot.10). Kuzey *parados*'nin üst kesimin düzgün kesilmiş mermer blokla-
ra kapatıldığı görülmektedir. *Parados*'un kapatılan yere kadar olan yüksekliği 2.25m'dir.
Parados'un batı duvarı *cavea* ile ortak, doğu duvarı ise *orthostat* bloklarından oluşmakta-
dır. Batı duvarı düzgün kesilmiş taşlardan *isodomos* tekniğinde örülmüştür. Zemini güney
parados'taki gibi gri damarlı mermerdendir. *Parados*'un bittiği noktada, yapının doğu du-
varında 1 adet kapı bulunmaktadır. İlk kazı döneminde fırın tuğla ile geçici olarak kapının
eşik detayları belli olmaktadır. Simetrisi güney *parados* üzerinde olan ve agoraya açıldığı
düşünülen bu kapının korunmuş yüksekliği 2.10m olup genişliği ise 1.40m'dir (Fot.11).

Yapının güneyinde olduğu gibi, kuzey *parados*'a bağlanan ve kuzey *parados*'a açılan ka-
pıdan itibaren doğu-batı doğrultulu devam eden bir koridor bulunmaktadır (Fot.12). 1.45m
genişliğinde olan koridor güneydekinden farklı olarak basamaklı bir şekilde yapının üst
kotuna çıkmaktadır. Yaklaşık olarak 10.50m uzunluğu takip edilebilen kuzey koridor bu
şekli ile güneydekinden oldukça kısadır. İki koridor arasında bu farklılık Bouleuterion/
Odeion'un farklı yapım veya onarım aşamalarının olduğunu göstermektedir. Bu alanda
Bizans Dönemi'ndeki yapılaşmaya bağlı olarak koridorun tekrardan ele alındığı ve ya-
pıdan bağımsız bir kullanıma sunulduğu düşünülebilir. Öyle ki, koridoru kuzey duvarı
bu dönemde Bizans yapısının çevre duvarını oluşturmuştur. Kuzey koridorun duvarları

²⁹ Çeşme binası inşa edilen koridor duvarları üzerine yaklaşık 0.60m yüksekliğinde beton dökülmüştür. Yerel halktan alınan bilgilere göre aynı alanda farklı dönemlerde söz konusu çeşmenin onarıldığı bilgisine de ula-
şılmıştır. Kazı çalışmaları sırasında duvarlar üzerine gelen beton alan kaldırılmış; hem çeşme inşaatı hem de
elektrik direği çukurundan dolayı yıkılan kısımların konsolidasyonu yapılmıştır.

polygonal ve orta büyüklükte moloz taş ile kireç katkılı harçla örülmüştür. Koridordaki basamaklar ve koridoru sınırlandıran duvarlar ilk kazı döneminde sağlamlaştırılmıştır ve bazı basamakları çimento yardımıyla tekrardan ele alınmıştır³⁰.

3.7 Analemma

Yapıda bugüne kadar sürdürülen çalışmalarda herhangi bir *analemma* bölümü izine rastlanılmamıştır (Çiz.1,2). Özellikle 2015-2016 kazı sezonunda yapılan çalışmalarda yapının *analemma* bölümünü araştırmak maksadıyla yapılan kazılarda herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Muhtemelen yapıda sonraki dönemlerde gerçekleştirilen eklemeler ve onarımlarda *analemma* kısmı yıkılmış veya dönüştürülmek istenmiştir. Bununla birlikte yapının hemen batısında birbirini takip eden büyük kireçtaşından bloklarla oluşturulmuş 4 adet payanda *in situ* durmaktadır. Benzerleri sahne binasında karşımıza çıkan bu payandaların *cavea/koilon* kısmına destek sağladıkları anlaşılmaktadır. Bu desteklerin hemen önünde ve *cavea*'nın bittiği yerde bir *analemma* duvarının olması beklenmelidir. Güney *parados*'a açılan doğu-batı koridorun batısında yaptığımız kazıda, bu payandaların zemine kadar devam ettiği ve yapıyı batıda sınırladıkları tespit edilmiştir.

3.8 Çatı Sistemi

Aizanoi Bouleuterion/Odeion'un çatısıyla ilgili bir yorum yapmak oldukça güçtür ve konuyla ilgili söylenecekler bir hipotezden öteye geçemeyecektir. Yapıda birden fazla evrenin olması ve geç dönemlerde farklı amaçlar için dönüştürülmesi gibi nedenlerden dolayı olası bir çatı sistemine ait izlerin yok olduğunu düşünebiliriz. Ancak yağmurlu havalarda yapının içine biriken suyun dışarıya drenajını sağlayacak bir sistemin izine rastlanılmaması, Patara Bouleuterion'daki gibi ahşap konstrüksiyonlu bir çatı sistemin tercih edildiğini düşündürmektedir³¹. Kaldı ki, yılın büyük bir kısmı yağışlı ve soğuk geçen Aizanoi'da bu yapının üstünün kapalı olması beklenmelidir. Bunun dışında, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'nde Odeion veya Bouleuterionlar'ın genellikle çatılı olduğu bilinmektedir³². Özellikle, çatı Roma'nın doğusundaki yapılarda popüler olmuştur. Zaten bu yapıların tiyatrolardan ayıran en önemli özelliği çatı sistemiydi³³.

4, Yapı Evreleri

Aizanoi Bouleuterion/Odeion'un tarihsel gelişimi Hellenistik ve İmparatorluk dönemleri Bouleuterion ve Odeionları'yla sınırlandırılabilir. Yeni çalışmalarla literatürde yerini alacak olan Aizanoi yapısı yarım yuvarlak planı ve dikdörtgen binası ile geniş bir tarih aralığında değerlendirilebilir. Bununla beraber yapıda yapılan kazılar sonucunda, yapı tarihiyle ilgili önemli verilere ulaşılmış, her ne kadar epigrafik malzeme olmasa da, Bouleuterion/Odeion'nun farklı dönemlerde farklı amaçlar için kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Buna göre ilk aşamada, Erken İmparatorluk Dönemi'nde yapının inşasına başlanılmış, MS 2. yy'da çeşitli eklemeler yapılmış, MS 3. yy ve sonrasında yapı bir Odeion'a dönüştürülmüş, son evede ise *orquestra*'sının önü kapatılarak olasılıkla bir su deposu işlevine büründürülmüştür. Yapı evreleri belirlenirken yapının mimari özellikleri yanında buluntular da göz önünde bulundurulmuştur.

Kazılar sırasında, kaba seramik ile gri ve kırmızı hamur ve astarlı seramik parçaları, demir

³⁰ Rheidt 2002b: 257-260, abb. 12, 15, 17.

³¹ Korkut - Grosche 2007: 55, 56, abb. 123.

³² Ginouvès 1972: 204, 205; Meinel 1980: 190.

³³ Aslanidis 2003: 310.

çiviler, cam obje parçaları, demir objeler, mermerden duvar kaplamaları, *toikbobat* lar ve çeşitli mimari bloklara ulaşılmıştır. Mimari parçalardan arasında dikkati çekenler *krepis* ve duvar bloklarından oluşan 7 adet mimari plastiktir. Ayrıca 1 adet 0.12x0.12m ölçülerinde ve 9cm yüksekliğinde minyatür bir Korinth sütun başlığı bulunmuştur. Buluntuların büyük bir kısmı güney *parados* ve doğu-batı koridorda ele geçmiştir. Bununla birlikte yapının batısında yapılan kazılarda yüzey toprağında farklı dönemlere ait seramik örnekleri bulunmuş olup, sonraki dönemlerde buraya taşındığı veya aktığı düşünülmüştür. Yeni kazı döneminde, ilk defa kazılan güney *parados* ve doğu-batı koridorunda ele geçen buluntular yapının tarihi konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bu nedenle tam ele geçen seramik parçaları kandil ve okunabilen bazı sikke buluntulardan detaylı bahsedilecektir. Bu eserlerden ilki, 2015 yılında güney *parados*'ta 1008,013m kotta bulunmuş A15.BO.PT05 (Fot.13) envanter numaralı MS 1. yy ortalarına tarihlenen pişmiş toprak kandildir³⁴. 2016 sezonunda doğu-batı koridorda 1008.413 kotta bulunan ve A16.BO.PT01 (Fot.14) envanter numarası verilen kandil MS 2. yy içinde değerlendirilmiştir³⁵. 2016 sezonunda doğu-batı koridorda 1008.663m kotunda 2 adet sikke (Fot.15) (A16.BO.S02 ve A16.BO.S03) bulunmuş ve bu sikkeler MS 3 yy'la tarihlenmiştir³⁶. Ayrıca kazılar sırasında bulunan ve kentte yaptığımız incelemelerde Bouleuterion/Odeion'a ait olduğunu tespit ettiğimiz mimari blokların hepsi toplanarak, yapının hemen batısındaki alana tasnif edilmiş ve çizimleri gerçekleştirilerek yapıdaki konumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar çalışmanın son bölümünde katalog olarak sunulmuştur.

4.1 İlk Yapı Evresi

Yapının hemen kuzeyinde yapılan kazılarda yoğun bir Hellenistik Dönem tabakalaşması tespit edilmiştir. Dor Sütunlu Avlu ile tapınak platosunun dış duvarının kesiştiği yerde, tapınak avlusunun alt seviyesinde, açık kırmızı renge boyalı duvar sıvasına sahip bir Helenistik ev kalıntısına rastlanmıştır. Yıkıntı içindeki sıva parçaları, evin sekisinin kırmızı boyalı bitkisel motiflerle süslü olduğunu ortaya koymaktadır. Evin bir odasının tabanında, iyi durumda bol miktarda seramik parçası ele geçirilmiştir³⁷. Yine bu alanda yapılan kazılarda, yıkıntı içinde kiremit, killi tuğla kalıntıları ve kireç ile dekore edilmiş killi bir sıvaya ait parçalar bulunmuştur³⁸. Ayrıca, yapıdaki ilk dönem kazılarında, tespit edilen bazı mermer plakaların Hellenistik bir tiyatroya ait olduğu ve bu malzemelerin yeni dönemde inşa edilen Bouleuterion/Odeion'da devşirme malzeme olarak yeniden kullanıldığı ön görülmüştür³⁹.

³⁴ Kandil, yuvarlak formlu, dar omuzlu, kaideye doğru daralan hafif içbükey profilli olup düz diplidir. Rostrum bölümü kısa ve yuvarlaktır. Discus magodan hafif derin yapılmıştır. Margo üzerinde, rostrumun gerisinde 2 adet kabartma daire bezemesi vardır. 1 adet discus deliği vardır ve kulpsuz yapılmıştır. Bu özellikte ve profilde kandil örneklerine Aizanoi Kuzey Nekropolis'inde rastlamaktayız. A12.D9A.PT39, A12. D9A.PT02, A12.D9A.PT17 ve A13.D9G.PT13 envanter numaralı kandiller MS 1. yy ortası-son çeyreği arasına tarihlenmiştir. Bunun için bkz. Yeşil - Erdoğan 2013: 83, 84, res. 5-8.

³⁵ Kalıp yapımı olan kandil, dairesel gövdeli, konik profilli olup kulpsuzdur. Dışa taşkın ucu yuvarlatılmış burun bölümü burun köprüsü olmadan, omuz üzerine doğrudan bağlanmıştır ve gövdeden kazıma yay formunda bir çizgiyle ayrılmıştır. Burun deliği geniştir. Bezemesiz olan içbükey profilli discusu tek sıra kazıma çizgiyle sınırlandırılmıştır. Merkezinde fazla geniş olmayan yağ deliği vardır. Dar omuz bölümünde, burnun bir kenarından başlayarak diğer kenarı boyunca kesintisiz devam eden, tek sıra dalgalı hat motifi bulunmaktadır. Bu tipin gerek tipolojik gerekse bezeme anlayışı bakımından en yakın bir benzerini D. M. Bailey Q 2475 olarak sınıflandırmıştır ve MS 70-100 yıllarına tarihlendirmiştir (Bailey 1988: 308, pl. 67, Q 2475 Kıbrıs). Omuz bölümü yumurta dizisi bezemeli olanlar ise yine Bailey tarafından Q 2962 başlığı altında sınıflandırılarak MS 2. yy içinde değerlendirilmiştir (Bailey 1988: 361, pl. 95, Q 2962 (Cnidus)).

³⁶ Sikkeler Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin KÖKER tarafından yorumlanmıştır. Kendisine yardımlarından dolayı teşekkür ederiz. A16.BO.S02 envanter no.lu sikke Gallienus (MS 260-268) Dönemi'ne tarihlenmiştir.

³⁷ Rheidt 2000: 148, Abb.4; Rheidt 2001: 197, Abb.1-4.

³⁸ Rheidt 1998: 322, 323.

³⁹ Rheidt 2000: 149, 150, Abb.5.

Epigrafik verilerden MÖ 1. yy (49/48) ortalarından itibaren kentte bir meclisin olduğunu bilmemize rağmen⁴⁰ yapıda yapılan kazılarda bu döneme tarihlenen herhangi bir arkeolojik malzemeye rastlanılmamıştır. Kazılarda bulunan en erken tarihli malzeme 2015 yılında güney *paradosta* 008,013m kotta bulunmuş A15.B0.PT05 envanter numaralı pişmiş toprak kandildir (Fot.13) Kandil kuzey nekropoliste bulunmuş örneklerle ve özelliklerine göre MS 1. yy ortalarına tarihlenmiştir⁴¹. *Paradoi*lerde bulunan seramik örnekleri ve mimari bazı detayların da Erken İmparatorluk Dönemi özellikleri göstermesi binanın inşasının şu aşamada MS 1. yy ortalarında olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Aizanoi kent gelişimi düşünüldüğünde, MS 1. yy'da yoğun bir imar faaliyetinin olduğu görülmektedir⁴². Bouleuterion/Odeion yapısının da bu imar politikası kapsamında inşa edildiği söylenebilir.

Dört köşeli yapının yarım yuvarlak *cavea* ve mermer kaplı *orquestra'sı* hiç şüphesiz binanın ilk evresine aittir (Çiz.1,2,/Fot.2,3). Yapının mimarisi simetrik bir düzenleme temelinde şekillenmiştir. Bu evrede güney ve kuzey *paradoi*lerin mevcut olduğu ancak üzerlerinin açık olabileceği düşünülmektedir. *Paradoi*ler sahnenin hemen önünden itibaren başlamakta ve bu Hellenistik tiyatrolarda görülen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız sırasında yapının ilk aşamasında *paradoi*lerin örtülü olduğuna dair hiç ize rastlanılmamıştır. *Paradoi*lerin duvarları özenle yontulmuş kesme taş duvar örgüsüne sahip olup, köşeleri temiz kesilmiş ve metal kenetlerle tutturulmuştur. Yapın ilk inşaat evresinde bir sahne binası bulunduğu belli olmamakla beraber, yapılan incelemeler neticesinde mevcut sahne binasının sonraki evrelerde eklendiği görülmektedir. Nitekim sahne binasının hemen doğusunda sahne binasının evrelerini belirlemek için açtığımız gözlem çukurlarında, erken dönemlere ait herhangi bir ize rastlanılmamıştır. Güney ve kuzey *paradoi*lere açılan ve yapının doğu duvarı üzerinde bulunan iki kapının da bu dönemde yapıldığı söylenebilir. Çünkü *paradoi*lerdeki işçiliğin aynısı bu kapılarda da takip edilmektedir. Yapının olası *analemma* ve çevre duvarları sonraki evrelerde kaldırılmış veya tahrip edilmiş olmalıdır ki, kazılarda *analemma* duvarı tespit edilememiştir. Sahne binasının olduğu doğu tarafta ve yapının batısında yapıyı konsolide ettiği anlaşılan payandaların ilk yapı evresinden itibaren olduğu ve sonraki zamanlarda da kullanılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır.

4.2 İkinci Yapı Evresi

Kazılar neticesinde, sonraki dönemlerde yapıya önemli eklemelerin yapılarak aynı şekilde kullanılmaya devam edildiği görülmektedir. Bu dönemde sahne ve doğu-batı koridorlarının eklendiği, güney ve kuzeydeki çevre duvarlarının yenilendiği anlaşılmaktadır. Sahne binası tarafında bulunan dört payanda arasına olasılıkla agoradan getirilen daha erken dönemli kemer parçaları ve çokgen yerel kireçtaşı taşlardan blokaj oluşturularak, yine agoradan getirildiğini düşündüğümüz kapı eşikleri eklenerek basit bir sahne yapılmıştır. *Skenefrons*'ün gri damarlı mermer kaplanarak dekore edildiği *in situ* duran kaplama parçalarından an-

⁴⁰ Günther 1975: 351-356; Wörrle 1995: 74. Yazıtta "Meclis üyeleri aşağıdaki kararı almıştır..." şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Bu yazıtın çevirisi için Arş. Gör. Ahmet TÜRKAN'a teşekkür ederim. Yazılı kaynaklarda MÖ 1. yy'nin ortalarında bir Boule'nin varlığını göstermesi burada Geç Hellenistik Dönem'de polis özelliğini koruduğunu göstermektedir.

⁴¹ Kandil, yuvarlak formlu, dar omuzlu, kaideye doğru daralan hafif içbükey profilli olup düz diplidir. Rostrum bölümü kısa ve yuvarlaktır. Discus margodan hafif derin yapılmıştır. Margo üzerinde, rostrumun gerisinde 2 adet kabartma daire bezemesi vardır. 1 adet discus deliği vardır ve kulpsuz yapılmıştır. Bu özellikte ve profilde kandil örneklerine Aizanoi Kuzey Nekropolis'inde rastlamaktayız. A12.D9A.PT39, A12. D9A.PT02, A12.D9A.PT17 ve A13.D9G.PT13 envanter numaralı kandiller MS 1. yy ortası-son çeyreği arasına tarihlenmiştir. Bunun için bkz. Yeşil - Erdoğan 2013: 83, 84, Res. 5-8.

⁴² Bu dönemde, Artemis Tapınağı (Rheidt 2010: 17), Zeus Tapınağı (Jes - Posamentir - Wörrle 2010: 59 vd.) Tiyatro-Stadion Kompleksinin ilk evresi (Rohn 2010: 121-123) gibi kent için önemli kamusal yapıların inşaatının olduğu görülmektedir.

laşılmaktadır. Buna karşın *post-skene*'de herhangi bir uygulama görülmemektedir (Fot.5). Sahne binasının basit de olsa inşa edilmesi bu evrede yapının aslında Bouleuterion'dan Odeion işlevine döndürüldüğünü göstermektedir. Alanda tespit edilen seramikler⁴³ ile sikkelerine göre⁴⁴ aslında bir bouleuterion olan bu yapının, MS 3 ya da 4. yy'da tadilat geçirdiğini ve sahnenin de eklenmesiyle muhtemelen *odeion* olarak kullanılmaya başlandığını göstermektedir.

Yapıdaki büyük değişimin görüldüğü bu evrede, *paradoiler*'in üzerinin kapatıldığı, güney kuzey *parados*'a bağlanan ve yapının doğu duvarı üzerinde bulunan kapılara açılan doğu-batı oryantasyonlu koridorların yapıldığı görülmektedir. Bu koridorların rampalı devam ettiği ve belli bir noktadan sonra basamaklarla üst kesime çıkıldığı anlaşılmaktadır. Olasılıkla yapı odeiona dönüştürülmek istendiği bu evrede agora tarafından gelen daha alt statüdeki ziyaretçiler bu koridorlar vasıtasıyla *cavea*'nın üst kesimlerine ulaştırılıyordu. Güney ve kuzey *paradoi*lerden ise önemli misafirler geçiyor ve yapıdaki yerini alıyorlardı. Güney *parados*'a açılan koridorda yapılan kazıda bulunan ve MS 2. yy içinde değerlendirilen A16.BO.PT01 envanter numaralı verilen kandil (Fot.14) seramik parçaları ve A16.BO.S02 no.lu sikkeler (Fot.15) bu koridorların sahne binasından daha önce inşa edildiğini göstermektedir. Kaldı ki bu koridorları çevreleyen duvarların inşa tekniği *paradoi*lerdeki teknikten farklıdır ve daha geç bir dönemi işaret etmektedir. Çevre duvarları, yerel kireç taşı malzemeden moloz taşlar ve harç yardımıyla örülmüştür.

4.3 Son Yapı Evresi

Mevcut veriler ışığında, yapının son evresinde asıl işlevini kaybettiği ve başka fonksiyonlar için dönüştürülerek kullanılmaya devam edildiği görülmektedir. Bu dönemde kuzeyde bulunan koridorun basamaklar eklenerek kısaltıldığı anlaşılmaktadır. Koridorun dış duvarı Bizans Dönemi'nde, alanda inşa edilen konut yapılarına dâhil edilmiştir. 2001 yılında yapılan çalışmalarda Bizans evlerinin altında yer alan moloz tabakalardan bulunan kireç çukuru kalıntıları ve mermer kırıkları, Bouleuterion/Odeion'un önemli bir bölümünün Bizans Dönemi'nde söküldüğünü ve kireç elde etmek amacıyla yakıldığını ortaya koymuştur⁴⁵. Öyle ki, yapının sadece ilk iki oturma sırasının sağlam kalmış olması ve kent içine dağılmış sadece on iki *krepi*'in tespit edilmesi bu düşünceyi desteklemektedir.

Bu evrede yapının işlevini kaybettiğinin en önemli göstergesi *orquestra*'dır (Fot.6). Yapılan çalışmalarda *orquestra*'nın doğu tarafından, mermer levhalarla kaplanmış bir taş duvarla sınırlandırıldığı ve tabanındaki kare formlu mermer levhalarının sağlaştırıldığı anlaşılmıştır. Ayrıca *orquestra*'nın taban yüzeyi doğu yönüne doğru hafif bir eğim yapmıştır. Arazide yaptığımız incelemelerde, Zeus Tapınak Alanı'ndan başlayıp *cavea* kısmının alt kotundan itibaren *orquestra*'ya doğru meyilli bir şekilde devam eden bir künk hattı görülmüştür. *Orchestra*'nın bir duvarla kapatılması, zeminindeki mermer döşeme ve künk hattından hareketle geç dönemlerde bir havuz işlevine büründürüldüğü söylenebilir.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Değerlendirmeler neticesinde, yapının MS 1. yy'da inşasına Bouleuterion olarak başlanıldığını 3 ve 4. yy'da çeşitli eklemelerle bir Odeion'a çevrildiği ve son evrede ise dönüştürülerek başka fonksiyona hizmet ettiği söylenebilir. Ancak yapının kent planındaki merkezi konumu ve planıyla aynı zamanlarda hem bouleuterion hem de odeion olarak kullanıla-

⁴³ Rheidt 2002a: 315, abb. 4; Rheidt 2001: 259, 260, abb.1, 12, 15-17.

⁴⁴ Rheidt 2003: 127, abb. 2, 3, 5.

⁴⁵ Rheidt 2002a: 315, abb.4; Rheidt 2001: 259, 260, abb.1, 12, 15-17.

bileceğini de göstermektedir. Kentte bulunmuş bazı yazıtlardan Aizanoi'da bir *boule*'nin olduğunu ve bu yapının uzun bir süre kullanıldığını öğreniyoruz. Dahası, epigrafik veriler yapının bir odeiona dönüştürüldüğü dönemde kentte bir meclis binasının olduğunu göstermektedir. Bu yazıtlardan en erken tarihli olanı MÖ 49/8 yılına tarihlenendir⁴⁶. MS 2. yy ve sonrasında tarihlenen birçok yazıtta meclis/*boule* kavramına rastlanılmaktadır⁴⁷. Epigrafik verilerden hareketle, Aizanoi'da, MÖ 1. yy ortalarından en azından MS 3. yy'a kadar faaliyette olan bir meclisin varlığı ortadadır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde meclis binalarının sonradan odeiona dönüştürüldüğü örnekler bilinmektedir⁴⁸. Aynı zamanda imparatorluk döneminde Parion örneğinde olduğu gibi bazı yapıların aynı anda iki amaç için de fonksiyonel olduğu düşünülmektedir⁴⁹. *Odeion*'lar genel olarak müzikal dinletiler için kullanılsalar da bunun dışında belediye meclisleri, toplantılar, hatta prova salonları gibi çeşitli amaçlar için de tercih edilmiştir⁵⁰. Örneğin Kos Odeion'u, yazıtlardan öğrenildiğine göre, aynı anda hem senato binası hem de bouleuterion işlevi görüyordu⁵¹.

Anadolu'da birçok kentte Aizanoi örneğiyle benzer planlı yapılara rastlanılır. Anadolu'daki en eski bouleuterionlar Erken Hellenistik Dönem'de Assos ve Priene'de karşımıza çıkmaktadır⁵². Sonrasında Notion ve Latmos Herakleiası örnekleri görülür⁵³. Patara Bouleuterion'un üstü örtülü ve enine dört köşe planlı olup yarım yuvarlak düzenlenmiş bir *cavea*'ya sahiptir⁵⁴. Bu şekliyle de Aizanoi örneğine plan açısından benzemektedir. Söz konusu plan tipi Hellenistik Dönem Anadolu'sunda birçok kentte görülür. Plan tipinin ilk örneği Milet Bouleuterionu'nda karşımıza çıkar. Bu bouleuterionun yarım yuvarlak *cavea*'sı araştırma açısından son derece önemlidir⁵⁵. Yazıtından IV. Antiokhos Dönemi'ne (MÖ 175-164) tarihlendiği anlaşılan Miletos Bouleuterion'unun yapım tarihinin belli olmasının yanında, plan gelişimi ve mimari programıyla önemli bir yerde konumlanmaktadır⁵⁶. Bu dönemden sonra birçok bouleuterion yapılmıştır. Özellikle dört köşe planı ve yarım yuvarlak formlu *cavea* lı meclis binaları sıklıkla karşımıza çıkar. Alabanda⁵⁷, Nysa⁵⁸, Stratonikeia⁵⁹, Iasos⁶⁰, Teos⁶¹ ve Troia⁶² Hellenistik Dönem'de inşa edilmiş örnekleridir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nin başlamasıyla birlikte odeion yapıları şehir planlarına eklenmeye başlamıştır⁶³. Bunlar arasında en ünlü olanları MÖ 70'li yıllara tarihlenen Pom-

⁴⁶ Günther 1975: 351-356; Wörrle 1995: 74.

⁴⁷ MAMA IX, no. 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 33, 35; özellikle bu döneme verilen bir yazıtta; "*Kutsal meclis ve görkemli halk adına...*" ifadesi boulenin kentteki konumunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bkz. MAMA IX, no. 29.

⁴⁸ Bieber 1961: 220.

⁴⁹ Başaran - Ergürer 2012: 251.

⁵⁰ Öztürk 2006: 12.

⁵¹ Chlepa 1999: 319.

⁵² Kockel 1995: 299, abb. 4-7.

⁵³ Tuchelt 1975: 114, abb.9.

⁵⁴ Korkut - Grosche 2007: 76 vd.

⁵⁵ Tuchelt 1975: 91; Kockel 1995: 31.

⁵⁶ Bu yapının yazıtı için bkz. Schaaf 1992: 51.

⁵⁷ Meinel 1980: 169, abb. 61; Balty 1991: 473, abb. 229.

⁵⁸ Balty 1991: 447, abb. 218, 219.

⁵⁹ Naumann 1993: 68, abb. 16.

⁶⁰ Balty 1991: 444, abb. 216, 217.

⁶¹ Tuna 1997: 223, çiz. 5.

⁶² Balty 1991: 453, Abb. 220.

⁶³ Meinel 1980: 24; Korkut - Grosche 2007: 76 vd. Latince adı "odeum" olan odeion müzik enstrümanlarının eşlik ettiği konserler ve resitaller için bir müzik salonudur (Bieber 1961: 220). Odeion'lar çeşitli işlevlerinin yanı

pei'deki "*theatrum thectum*" isimli yapıdır⁶⁴. Atinada'ki "*agripa odeionu*"dur⁶⁵. Bu yeni yapı tipi MÖ 1. yy'da ortaya çıkmış ve bundan sonra yayılmıştır. Her ne kadar fonksiyonel olarak odeion ile bouleterionlar arasında farklılıklar olsa da bu dönemde ortak kullanıldıkları da söylenebilir⁶⁶. Anadolu'da özellikle MS 1 ve 2. yy'da odeionların şehir planlarında yerini aldığı görülmektedir. Odeionlar, daha çok ekonomik gelişim içerisinde olan veya bu süreci tamamlamış kentlerde ve elit bir tabakanın yaşadığı merkezlerde inşa edilmiş olmalıdır. Öyle ki, Tertullian yazıtlarında, açık tiyatronun yanında kapalı bir tiyatronun, yani *odeion*'un kurulmasını gereksiz olarak görmesi ve lüks bir ihtiyaç olarak görmesi bu yapıların o dönemdeki görünümü açık bir şekilde ifade etmektedir⁶⁷. Anadolu'da bilindiği üzere Troia⁶⁸, Parion⁶⁹, Ephesus⁷⁰, Knidos⁷¹ ve Anemurium'da örneklerine rastlanır. Aizanoi'da olduğu gibi, bu yapıların hepsi dört köşe planlı olup yarım yuvarlak düzenlenmiş bir *cavea*'ya sahiptir.

Roma mimarisinde odeion yapıları döneminde üzerleri kapalı olan belediye binalarına yapısal olarak benzetilmektedir ve Roma odeion yapıları Hellenistik belediye binasının gelişimiyle ortaya çıkmıştır⁷². Bu nedenle odeion ile bouletureion yapılarını biçimsel olarak ayırt etmek oldukça zordur. Genel itibariyle Odeion yapılarında bir *pulpitum* ve basit bir *skenefrons* bulunmaktadır⁷³. Aizanoi'da basit bir *skenefrons* yapılmıştı ancak yapıda bir *pulpitum* izine rastlanılmamıştır. Ahşap veya portatif bir *pulpitumun* yerleştirilebilecek bir alan da yoktur. *Orkestra* direk *skenefrons*'ta bitmektedir. Ancak payandalar arasının MS 3. yy'daki ikinci evresinde düzenlenmesi ve buraya düzgün eşiklerin eklenerek *skenefrons*'un mermer kaplanarak oluşturulması burasının bir *pulpitum* işlevine büründürüldüğünü göstermektedir.

sıra ağırlıklı olarak, seyirciye sahne ve müzikallerin sunulduğu yer olarak hizmet etmekteydi (Meinel 1980: 18). Bilinen en eski odeion, Atina'daki Dionysos Tiyatrosu'nun yanında yer alan ve Perikles tarafından inşa ettirilmiş olandır (Bieber 1971: 220). Odeionlar, yazıtlarda ve antik yazarlar tarafından belirtildiği üzere MÖ 5. yy'ın ortalarından MS 6. yy'ın sonlarına kadar bilinmektedir. Ayrıca MS 12. yy'a kadar, yani Orta Çağ ve Bizans Dönemi'ne dek kullanımı sürmüştür (Meinel 1980: 24).

⁶⁴ Meinel 1980: 36.

⁶⁵ Meinel 1980: 44.

⁶⁶ Korkut - Grosche 2007: 76.

⁶⁷ Meinel 1980: 30.

⁶⁸ Öz 2006: 62.

⁶⁹ Başaran - Ergürer 2012: 251-253, Fig. 2-4.

⁷⁰ Bkz. Ferrero 1970.

⁷¹ Özgan 2013: 32, Pl.1.

⁷² Öztürk 2006: 10, 11.

⁷³ Ginouvès 1972: 205. Bununla birlikte *odeion* yapılarının sahnesiz olan bazı örnekleri bilinmektedir.

Kaynakça

- ASLANIDIS, A., (2003), "The Roman odeion at Epidauros", *Journal of Roman Archaeology*, vol.16, s. 301-311.
- BAILEY, D. M., (1988), *Roman Provincial Lamps. A Catalogue of the Lamps in the British Museum III*, London.
- BIEBER, M., (1961), *The History of Roman And Greek and Roman Theater*, Princeton.
- CHLEPA, E. A., (1999), "The Architecture of The Roman Odeion at Kos", *The Annual of The British School of Athens*, vol. 94, s. 415-435.
- GINOUVÈS, R., (1972), *Le theatron a gradins droits et l'Odeon d'Argos*, Paris.
- GÜNTHER, W., (1975), "Ein Ehrendekret post mortem aus Aizanoi", *IstMitt*, 25, s. 351-356.
- JES, K., POSAMENTİR, R., WÖRRLE, (2010), "Der Tempel des Zeus in Aizanoi und seine Datierung", K. Rheidt (ed.), *Aizanoi und Anatolien*, s. 59-87.
- KORKUT, T., GROSCHE, G., (2007), *Das Bouleuterion von Patara. Versammlungsgebäude des Lykischen Bundes*, İstanbul.
- MAMA IX, (1988), *Monumenta Asiae Minoris Antiqua, Vol. IX.*; LEVİCK, B., MITCHELL, S., POTTER, J., WAELKENS, M., (eds.) Aizanitis anıtlarını kayıt altına alanlar: Cox, C.W.M.; Cameron A. ve Cullen, J. *Journal of Roman Studies Monographs, vol IV*, London.
- MEINEL, R., (1980), *Das Odeion. Untersuchungen an überdachten antiken Theatergebäuden*, Frankfurt.
- ÖZ, A. K., (2006), *Antik Dönem Meclis Binalarının Metropolis Örneğinde Araştırılması ve Korunması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Anabilim Dalı, İzmir.
- ÖZER, E., (2017), "Aizanoi 2014-2015 sezonu Kazı ve Araştırmaları", 38. *KST.3*, s. 275-296.
- ÖZER, E., (2017), "Aizanoi 2016 Sezonu", 39. *KST. 3*, s. 207-227.
- ÖZTÜRK, D. B., (2006), *Troas Bölgesi Odeion Yapıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- RHEIDT, K., (1997), "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1996", *XIX. KST.II*, s. 313-332.
- RHEIDT, K., (1998), "Die Ausgrabungen in Aizanoi 1997", *XX. KST.II*, s. 197-206.
- RHEIDT, K., (2001), "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2000", *XXIII. KST.II*, s. 321-333.
- RHEIDT, K., (2002)a, "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2001", *XIV. KST.II*, s. 315-326.
- RHEIDT, K., (2002)b, "Aizanoi, Die Ausgrabungen und Forschungen 1997 bis 2000", *44*, s. 241-267.
- RHEIDT, K., (2003), "Die Ausgrabungen in Aizanoi 2001", *XV. KST.II*, s. 127-138.
- RHEIDT, K., (2010), "Von Attalos über Augustus bis Atatürk Auf der Suche nach den Umbuchphasen in der Geschichte Anatoliens", Ed. K. Rheidt, *Aizanoi und Anatolien*, s. 11-19.
- RIORDEN, E., (1996), "Three-dimensional computer aided drafting (Cad) in Anastylosis: A Case-Study at The Odeion of İlion", *Studia Troica 6*, s. 103-110.
- ROHN, C., (2010), "Das Theaterstadion-Olympisches im anatolischen Hochland", Ed. K. Rheidt, *Aizanoi und Anatolien*, s. 112-129.
- ROSE, J. B., (1992), "The 1991 post-Bronze Age excavations at Troia", *Studia Troica 2*, 43-60.
- SCHAAF, H., (1992), *Untersuchungen zu Gebäudestiftungen in hellenistischer Zeit*, Köln.

TUCHELT, K., (1975), "Buleuterion und Ara Augusti. Bemerkungen zur Rathausanlage von Milet", *Istmitt* 25, s. 91-140.

TUNA, N., (1997), "Teos Araştırmaları 1995", *AST 14*, s. 219-233.

Vitr. *de Arch.* (= Vitruvius, *De Architectura*) Kullanılan Metin ve Çeviriler: *On Architecture*. With an English translation by F. Granger I-II. London-New York 1931-1934 (The Loeb Classical Library).

Vitruvius (1998), *Mimarlık Üzerine On Kitap*, S. Güven (çev.), İstanbul.

WÖRRLE, M., (1992), "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi I", *Chiron*, 22, s. 337-376.

WÖRRLE, M., (1995), "Neue Inschriftenfunde aus Aizanoi II", *Chiron*, 25, s. 63-81.

YEŞİL, M., ERDOĞAN, M., (2013), "Aizanoi 2012 sezonu Kuzey Nekropolis Kandilleri", *Aizanoi I*, E. Özer (ed.), Ankara, s. 79-96.

Katalog No: 1

Envanter No: A17. BO.MP01

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.42m, Gen: 1.93m, Der: 0.74m

Tanımı: Odeion yapısında alt oturma sırasında kullanılmış *krepis* bloğu. Mermerden yapılmıştır. Ön yüzü ince yonulu, arka yüzü kaba işlenmiştir. Üzerinde AG. yazısı vardır.

Katalog No: 2

Envanter No: A17.BO.MP02

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.43m, Gen: 2.11m, Der: 0.90m

Tanımı: İç bükey taç kısmının altında düzgün tıraşlanmış alan mevcuttur. Taç kısmından sonra 2cm yükseklikte *astragal* bulunmaktadır.

Katalog No: 3

Envanter No: A17.BO.MP03

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.39m, Gen: 1.56m, Der: 0.86m

Tanımı: Ön yüzü ince yonuludur. Sol arka kısa kenarı kırık ve eksiktir. 10cm yüksekliğinde taç kısmı bulunmaktadır.

Katalog No: 4

Envanter No: A17.BO.MP04

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.40m, Gen: 1.90m, Der: 0.89m

Tanımı: İç bükey profilin üzerinde 10 cm yüksekliğinde taç kısmı vardır. Sağ kısa kenarının köşesi kırık ve eksiktir. Altta T harfi yazılıdır. Bloğun üst kısmında 17 x 16 cm ölçülerinde kaldırma deliği vardır.

Katalog No: 5

Envanter No: A17.BO.MP.05

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.40m, Gen: 1.63m, Der: 0.90m

Tanımı: 8cm yüksekliğinde taç profili mevcuttur. Sol kıs kenarının köşesi kırık ve eksiktir. *T* harfi yazılıdır.

Katalog No: 6

Envanter No: A17.BO.MP.06

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.43m, Gen: 1.48m, Der: 0.77m

Tanımı: 0.53x0.17m ölçülerinde *kerkides* kısmı bloğun sol köşesinde yer almaktadır. Taç profili kırık ve eksiktir.

Katalog No: 7

Envanter No: A17.BO.MP.07

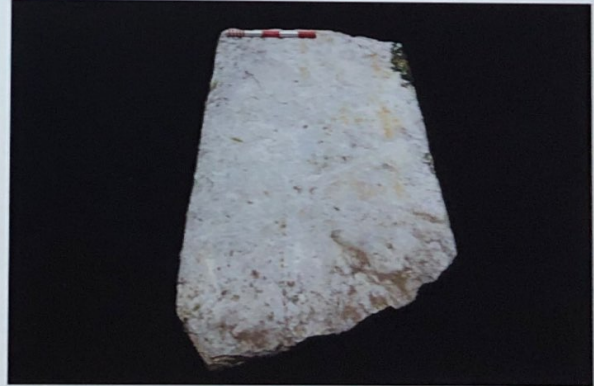
Eser Adı: *Stylobat*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.17m, Gen: 1.73m, Der: 1.02m

Tanımı: Zeminde yer döşemesi olarak kullanılmış, mermerden yapılmış, yüzeyi ince yonulu olarak yapılmış blok.

Katalog No: 8

Envanter No: A17.BO.MP.08

Eser Adı: *Stylobat*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.15m, Gen: 1.81m, Der: 1.36m

Tanımı: Yer döşemesi olarak zeminde kullanılmış *stylobat* bloğu.

Katalog No: 9

Envanter No: A17.BO.MP.09

Eser Adı: *Stylobat*

Bulunduğu Yer: Odeion-Bouleuterion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.19m, Gen: 1.73m, Der: 1.20m

Tanımı: Yer döşemesi olarak zeminde kullanılmış *stylobat* bloğu.

Katalog No: 10

Envanter No: A17.BO.MP.10

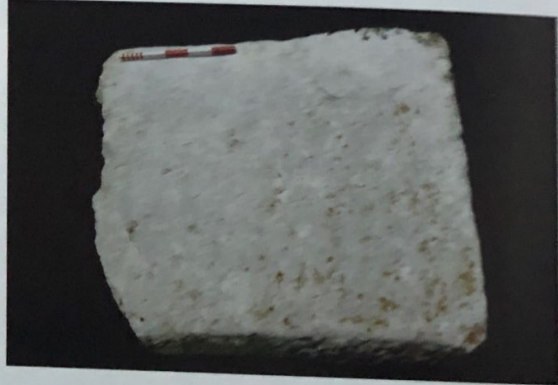
Eser Adı: *Stylobat*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.17 m, Gen: 1.45m, Der: 1.27m

Tanımı: Yer döşemesi olarak zeminde kullanılmış *stylobat* bloğu.

Katalog No: 11

Envanter No: A17.BO.MP.11

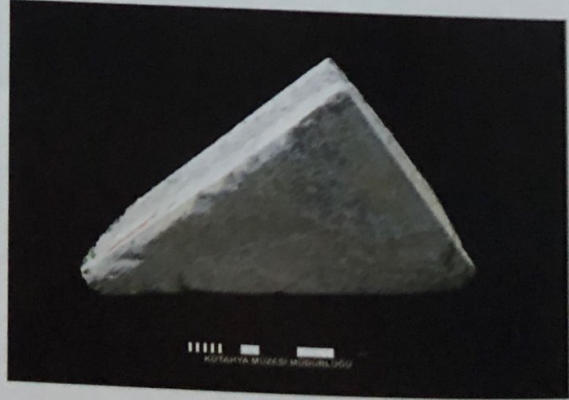
Eser Adı: Duvar bloğu

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.56 m, Gen: 1.04m, Der: 0.31m

Tanımı: Üçgen şeklinde, her iki cephesi de kaba yonulu duvar bloğu.

Katalog No: 12

Envanter No: A17.BO.MP.12

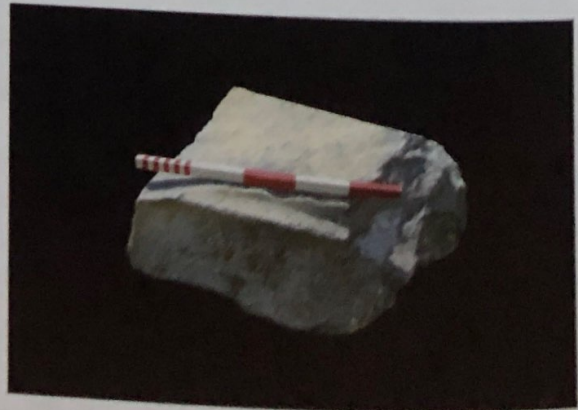
Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion -Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.42 m, Gen: 0.68m, Der: 0.81m

Tanımı: Sağ kısa kenarı ve ön yüzü kırık ve eksiktir. İç bükey profili vardır.

Katalog No: 13

Envanter No: A17.BO.MP.13

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.40m, Gen: 1.82m, Der: 0.80m

Tanımı: Sağ köşesi kırık ve eksiktir. 5x13cm ölçülerinde kaldırma deliği vardır.

Katalog No: 14

Envanter No: A17.BO.MP.14

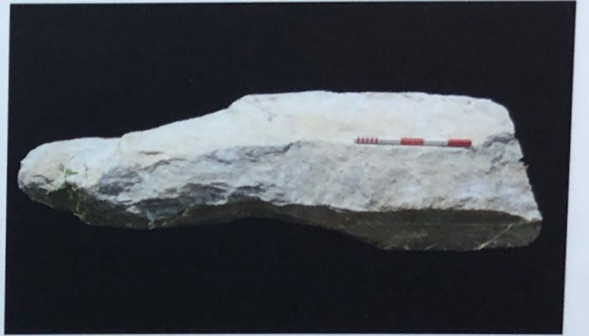
Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterio-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.41m, Gen: 2.41m, Der: 0.88m

Tanımı: Sol kısa kenarı kırık ve eksiktir.

Katalog No: 15

Envanter No: A17.BO.MP.15

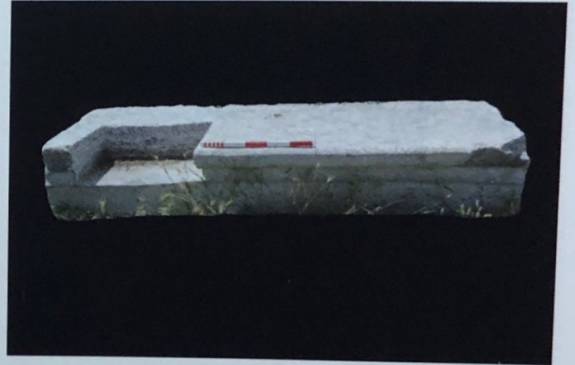
Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.31 m, Gen: 1.80m, Der: 0.79m

Tanımı: İç bükey profil mevcuttur. Taç kısmı yüksekliği 7cm *kerkides* 0.60x0.19m ölçülerinde sol kısa kenarında basamak yer almaktadır.

Katalog No: 16

Envanter No: A17.BO.MP.16

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yüksek: 0.39m, Gen: 1.77m, Der: 0.79m

Tanımı: 0.63x0.18m ölçülerinde Sağ kısa kenarında *kerkides* yer almaktadır.

Katalog No: 17

Envanter No: A17.BO.MP.17

Eser Adı: *Krepis*

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.31m, Gen: 1.76m, Der: 0.88m

Tanımı: Sağ kısa kenarında 0.63x0.20m ölçülerinde *kerkides* sırası vardır. Taç profili yüksekliği 0.10m

Katalog No: 18

Envanter No: A17.BO.MP.18

Eser Adı: Duvar Bloğu

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.22m, Gen: 0.96 m, Der: 0.59m

Tanımı: Ön yüzü ince yonulu olarak tıraşlanmış, diğer kısımları kaba yonulu bırakılmıştır. Sol kısa kenarı kırık ve eksiktir.

Katalog No: 19

Envanter No: A17.BO.MP.19

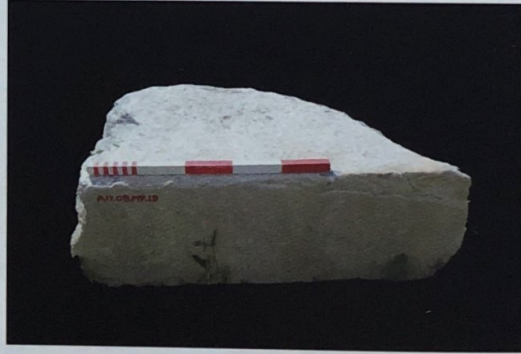
Eser Adı: Duvar Bloğu

Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

Ölçüleri: Yük: 0.28m, Gen: 0.82m, Der: 0.58m

Tanımı: Ön yüzü ince yonulu olarak tıraşlanmıştır.

Katalog No: 20

Envanter No: A17.BO.MP.20

Eser Adı: Duvar Bloğu

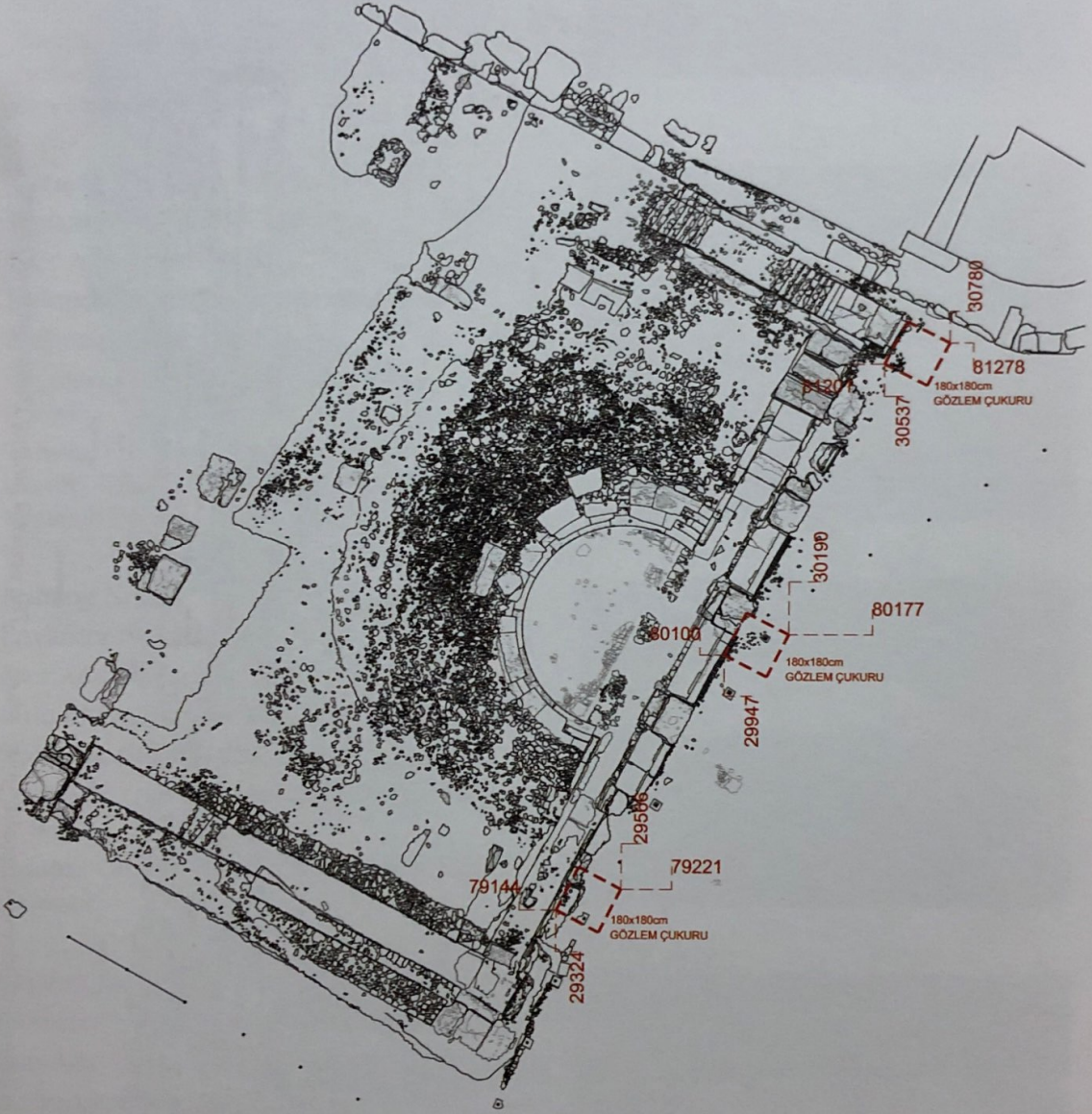
Bulunduğu Yer: Bouleuterion-Odeion

Malzeme Cinsi: Gri Mermer

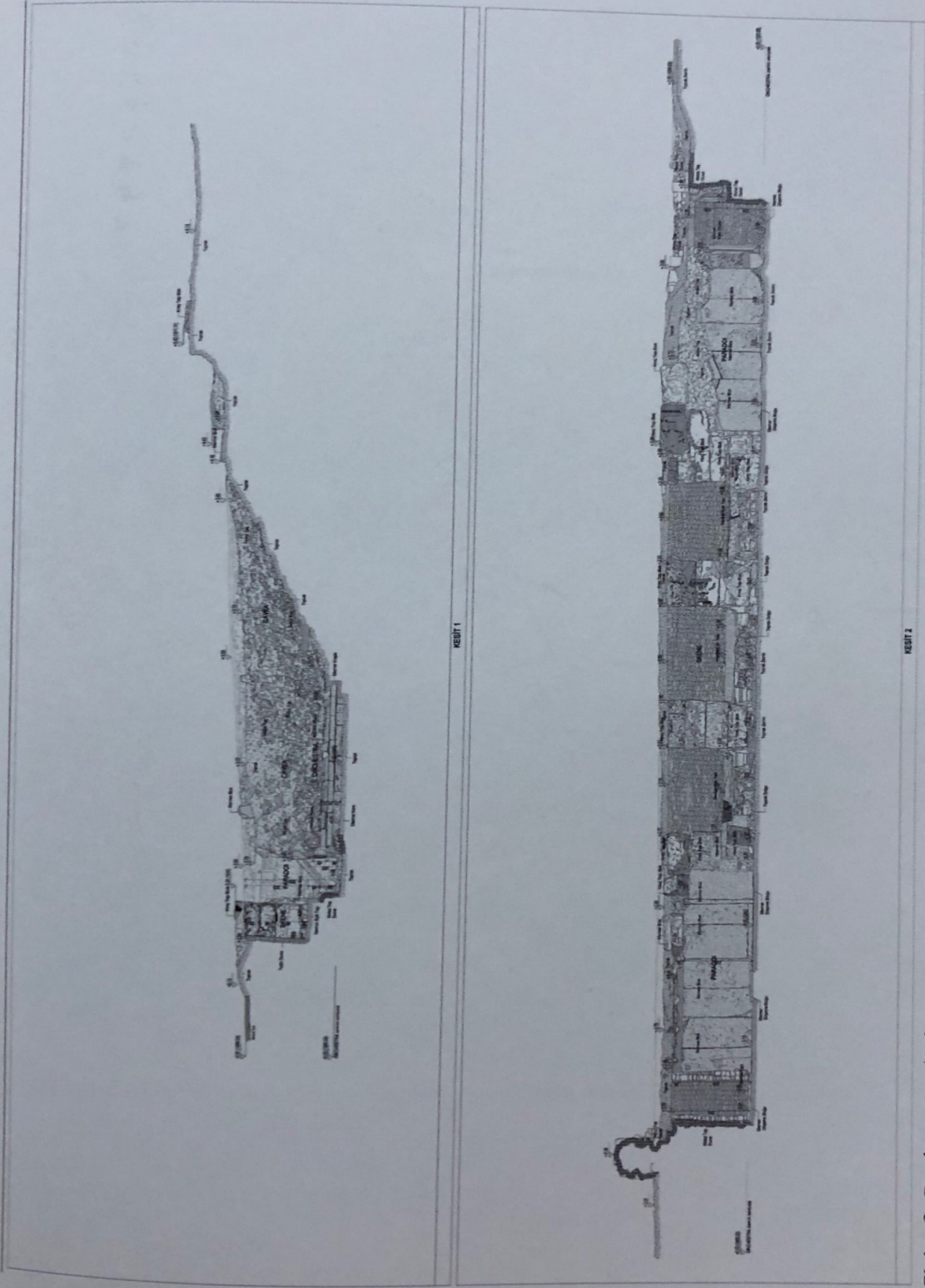
Ölçüleri: Yük: 0.19m, Gen: 0.99m, Der: 0.56m

Tanımı: Ön yüzü ince yonulu olarak tıraşlanmıştır.

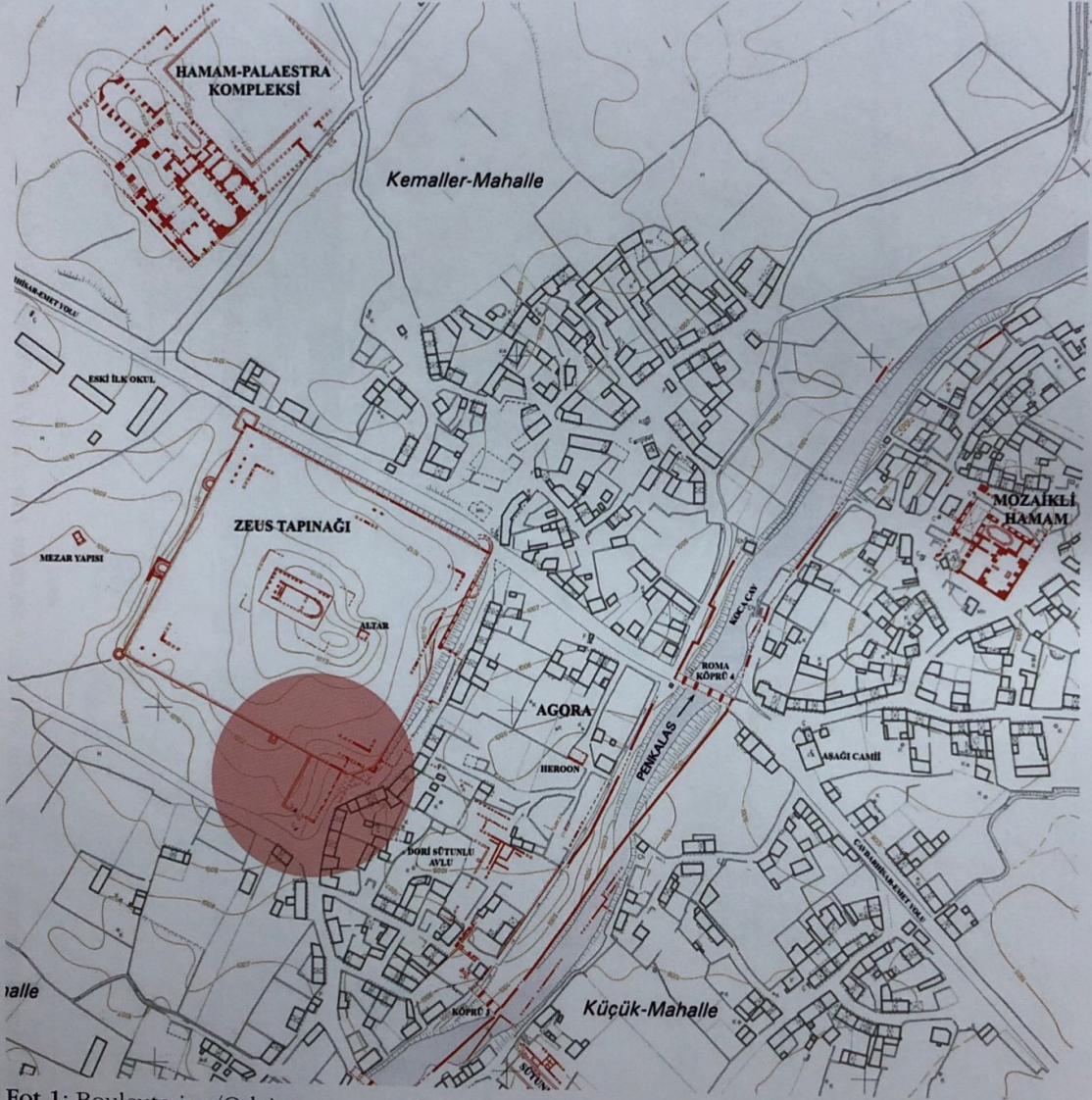

Çizim 2: Bouleuterion/Odeion yapısının izometrik çizimi ve gözlem çukurları. / Isometric plan and control trenches of Bouleuterion/Odeion.

Çizim 3: Bouleuterion/Odeion yapısının 1 ve 2 no.lu kesitleri. / Sections 1 and 2 of Bouleuterion/Odeion.

Fot. 1: Bouleuterion/Odeion yapısının kent içindeki konumu. / The location of Bouleuterion/Odeion in Aizanoi.

Fot.2: Bouleuterion/Odeion yapısından bir görüntü, güneyden. / *Bouleuterion/Odeion, a view from south.*

Fot.3: Bouleuterion/Odeion yapısından bir görüntü, batıdan. / *Bouleuterion/Odeion, a view from the west side.*

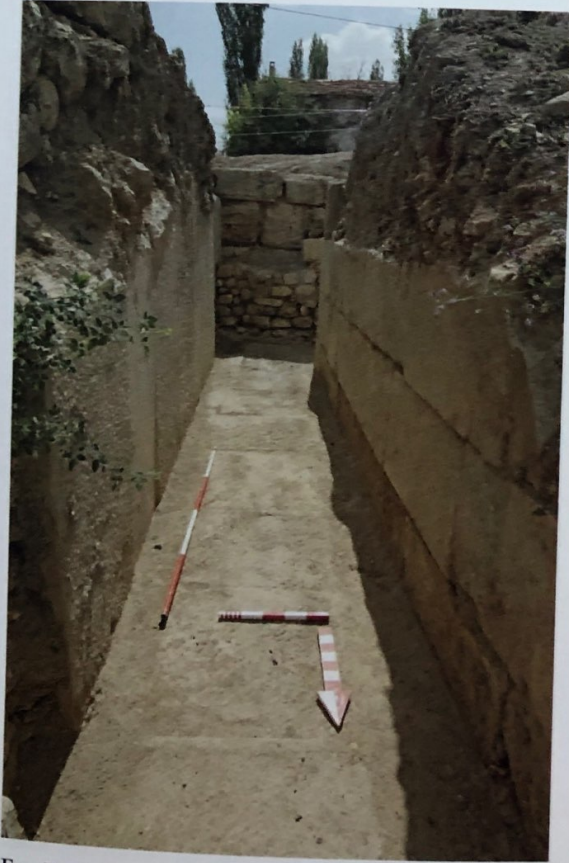
Fot.4: Bouleuterion/Odeion yapısından bir görüntü, kuzeyden. / *Bouleuterion/Odeion, a view from north.*

Fot.5: Yapının skene bölümünün içten görünümü. / *A view of the scene from inside of the building.*

Fot.6: Skenenin ön kısmı ve orkestra bölümü. / Scenefrons and orchestra.

Fot.7: Güney parados'un kuzeyden görünümü.
/ A view of south parados from north.

Fot.8: Güney parados üzerinde bulunan giriş. /
An entrance on south parados.

Fot.9: Güney *parados*'a bağlı doğu-batı koridoru, doğudan. / The east-west corridor on south *parados*, from east.

Fot.10: Kuzey *parados*'un güneyden görünümü. / North *parados*, a view from south.

Fot.11: Kuzey *parados* üzerinde bulunan giriş. / An entrance on North *parados*.

Fot.12: Kuzey *parados*'a bağlı doğu-batı koridoru, doğudan. / *The east-west corridor on North parados, a view from east.*

Fot.13: A15.BO.PT05 envanter numaralı pişmiş toprak kandil. / *A terracotta lamp, inventory number A15.BO.PT05.*

Fot.14: A16.BO.PT01 envanter numaralı pişmiş toprak kandil. / *A terracotta lamp, inventory number A16.BO.PT01.*

A16. BO.S02

Fot.15: A16.BO.S02 envanter numaralı bronz sikke. / *Bronze coin, inventory number A16.BO.S02.*

25,12,2019

İlgili Makama,

Bilgin Kültür Sanat Yayınları "Bilgin Kültür Sanat Org. Yay. Basım Dağ. Gıda İnş. San ve Tic. Ltd. Şti. inin yayıncı markası olup 2006'den beri özellikle arkeoloji, tarih ve sanat tarihi, eskiçağ tarihi alanlarında ve çeşitli dillerde uluslararası akademik yayınlar yapmaktadır. Ayrıca;

Alman Arkeoloji Enstitüsü

İngiliz Arkeoloji Araştırma Enstitüsü

Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü

Japon Anadolu Arkeoloji Enstitüsü

Alman Arkeoloji Enstitüsü

Gibi yabancı enstitülerin yanında birçok enstitünün ve bu kurumların yayınlarımızı ulaştırmakta olup uluslararası basım yayın dağıtım ve pazarlamasını yapmaktadır.

Yayınlarımızı tüm dünya üniversite kütüphaneleri doğrudan, uluslararası web sitemizden

(<http://www.bilginkultursanat.com.tr/>) veya anlaşmalı olduğumuz yurt dışı dağıtım firması olan

www.amazon.com.tr aracılığıyla;

- Avustralya- Brezilya Kanada Çin
- Fransa- Almanya Hindistan İtalya
- Japonya- Meksika, Hollanda İspanya Birleşik Krallık

İle ulaştırabilmekteyiz.

Tüm bu hususlar göz önüne alındığında yayınevimiz gerek üretim gerekse dağıtım anlamında

"uluslararası" niteliktedir

Uluslararası Yayınevi: En az dört yıl uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten, yayınladığı kitaplar Yükseköğretim Kurulunca tanınan sıralama kuruluşlarınca belirlenen dünyada ilk 500'e giren üniversite kütüphanelerinde kataloglayan ve aynı alanda farklı yazarlara ait en az 20 kitap yayınlamış olan yayınevi.

OKU, YORUMLA ve PAYLAŞ => <http://www.kamuajans.com/akademik-personel/docentlik-basvurusunda-yayinevi-tanimi-degisti-h543793.html>

KamuAjans

Saygılarımla,

Bilgin Kültür Sanat Yayınları Adına

Engin DEVREZ

Bilgin Kültür Sanat Organizasyon
Yay. Basım Dağ. Paz. Gıda İnş.
San. ve Ticaret Ltd. Şti
Selanik 2 Cad. No: 68/2 Kızılay Çankaya
Tel: 0312 419 85 67 ANKARA
Çankaya V.D. 174 032 3266
Mersis No: 0174032326500014